

Dr.
Osman TAŞKIN

Milli Eğitim Bakanlığı
osmtsk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6193-7169>

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuruda bulundu.
Applied
09/11/2019

Kabul edildi.
Accepted
10/12/2019

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.644724>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Sultan I. Abdülhamid'in Adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın Hayatı Ve Muhallefâtı

The Life And Heritage of Karavezir Seyyid Mehmed Pasha, who was the Servant Of Sultan Abdulhamid I

Öz

Bu makale I. Abdülhamid'in güvenini kazanan ve geri planda yönetimde ve yöneticileri üzerinde etkin rol oynayan Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın hayatı, padişah nezdindeki yeri ve muhallefâtına odaklanmaktadır. Padişahın silahtarlığı döneminde siyasi atamalarda perde arkasındaki kişi olarak devrin sadrazamlarından Safranbolulu İzzet Mehmet Paşa, Darendeli İzzet Mehmet Paşa ve Halil Hamid Paşa gibi kişilere referans olmuş, Sultan nezdinde iyi bir yer edinmiştir. Kurduğu vakıf aracılığıyla, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Muşkara'yı Nevşehir yapmasına özenererek, doğduğu Arapsun köyünü Gülşehir kazasına dönüştürmüştür. Kendi mülkünden kurduğu vakfa yaptığı bağışları dışında zengin bir kürk, silah, at ve mücevher koleksiyonuna sahiptir. Karavezir'in, bürokratik mevkileri elde etmedeki zekâsı yanında, zevkli ve keyifli bir kişilik olduğu anlaşılmaktadır; sahip olduğu eşyaların ağırlıklı olarak yerli ve doğu menşeli olmasına karşın yüz parçayı bulan Saksonya ve Viyana işi mutfak eşyalarının Avrupa kültürü ve zevkine de yabancı olmadığını göstermektedir. Bu çerçevede birçok bilgi ilk kez bu çalışmayla gün yüzüne çıkarılmıştır.

Anahtar Kelime: Sadrazam, Karavezir, Seyyid Mehmed Paşa, Muhallefât, Maddi Kültür.

Abstract

This article focuses on the life of the Pasha who gained trust of Abdülhamid the 1th and had on active role on the administration and administrators at the backstage, the place of him in the presence of the Sultan and his heritage. During the period of Sultan's armorer, he gave a reference about some grand viziers such as İzzet Mehmed Paşa from Safranbolu, İzzet Mehmed Paşa from Darendeli, Halil Hamid Paşa, as a person at a backstage in political environments, he got a good place in the eye of the Sultan. Through his foundation, he change the village of Arapsun where he was born into the subprovince of Gülşehir taking an example by Damat İbrahim Pasha's changing Muşkara into Nevşehir. Apart from the donations he made to the foundation that he founded with his own possessions, he had fur, gun, horse and jewellery collection. Besides his intelligence to gain bureaucratic positions, he is thought to be an enjoyable and a pleasant person, his nargile and stick collection reveal the tobacco passion which was the trend of that era. Although most of his possessions have domestic and eastern origins, he had about one hundred kitchen utensils from Saxonia and Vienna, which shows that he wasn't a stranger to European culture and taste. Within this scope, a lot of information was revealed for the first time with this study. Keywords: Grand Vizier, Karavezir, Seyyid Mehmed Pasha, Heritage, Material Culture.

Keywords: Grand Vizier, Karavezir, Seyyid Mehmed Pasha, Heritage, Material Culture.

ATIF: TAŞKIN Osman, "Sultan I. Abdülhamid'in Adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın Hayatı Ve Muhallefâtı" **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 5/3 (Aralık-2019), s. (546-571)

CITE: TAŞKIN Osman, "The Life And Heritage of Karavezir Seyyid Mehmed Pasha, who was the Servant Of Sultan Abdulhamid I" **Journal of History and Future**, 5/3 (December- 2019), pp. (546-571)

Giriş

Karavezir Seyyid Mehmed Paşa I. Abdülhamid'in veliahtlık döneminde hizmetine girmiş, tahta çıktığında da hazine kethüdası olarak en yakın çevresinden biri olmuştur.¹ Benzinin esmerliğinden ötürü padişahın silahtarlığına atandıktan sonra "Kara Silahdâr", sadaret makamına geldikten sonra da "Karavezir" olarak şöhret bulmuştur.² Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan duyulan hoşnutsuzluk atmosferi ve arayış içerisinde olan Padişahın etrafındaki nüfuz yarışında etkin bir siyaset izleyerek güç elde etmiştir.³ Sonunda, vakit ve şartlar gereğince, devlet işlerinde ehliyet ve liyakatinin farkına varıldığı, sözünün en muteber olduğu bir devirde, ikbal basamaklarının en zirvesine, yaşının kemâle erdiği kırk iki kırk üç yaşlarında kavuşmuştur. Kırk beş yıllık ömründe ikbal basamaklarını hızlı çıkması ve iyi bir yaşam sürdürecektir servete sahip olmasını zekası ve iş becermedeki kabiliyeti yanında I. Abdülhamid'e intisap etmek gibi bir şansa sahip olmasına bağlamak gerekir. Bu çalışmanın amacı, Karavezir nezdinde padişah adına ülkenin yönetiminde en etkili kişilerin veziriazam zümresinden birinin özel eşyalarına, ilgi ve alışkanlıklarına dair tüm bilgilere ulaşarak devrin maddi kültür unsurlarını ve bir dereceye kadar bu kültüre ait değişimlerin izini yakalayacak veriler ortaya koymaktır. Bu vesileyle devletin yönetiminde söz sahibi olan bir sadrazamın sadece kroniklerde anlatıldığı kadarıyla değil tüm yönleriyle tanınırlığı artırılmış olacaktır. Perde arkasından padişahı etkileyen kıvrak bir zekanın, zevkleri, alışkanlıkları ve günlük hayatına dair en önemli bilgilerin bulunduğu muhallefâtı, öldükten sonra hazineye aktarılan eşyaları ve alacaklarına dair bilgileri gün yüzüne çıkarmaktır. Çalışmaya Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan Bâb-ı Defterî Başmuhasebe Kalemî Muhallefât Halifelîği (D_BŞM_MHF)'ne ait 12876 numaralı muhallefât defteri esas olmak üzere diğer arşiv kaynakları, yazma ve araştırma eserleri kaynaklık etmiştir. Muhallefât ve tereke araştırmalarında kavram ve dil birliği noksanlığının çalışmada bazı eksiklere neden olmuş olabileceği bilinciyle hareket edilmiştir. Bilgiler karşılaştırmalı bir yöntemle analiz edilerek doğru bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Öte yandan bu tür çalışmaların literatüre ne katkı sunacağı hususunda şunu ifade etmek gerekir ki; Yunus Emre'nin "söz ola kese savaşı söz ola bitire başı" mısraı her ne kadar erdemli olmayı ifade etse de kudretli bir kişinin bir sözüyle tarihi değiştirebileceği ve tarihi değiştirecek bir kişinin başını götürebileceğini de çıkarmak mümkündür. Son söze sahip padişahın kararlarında etkili olan bir kişinin de pekâlâ tarihin akışında rolü vardır. Bu kişilere ait bilinmeyen unsurların en aza indirilmesiyle yeni araştırmalara daha geniş bir perspektif sunacaktır. Diğer bir önemli yanı ise, devletin en zirve mevkiinde olan birinin yaşam biçimi ve kullandığı eşyaların maddi kültür tarihimize, devlet yönetiminde rol alan kişilerin zevk

- 1 Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*. (İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001), 139. İstedığı devlet adamlarını padişaha önerip onların hamiliğini yapmıştır. Darendeli Mehmet Paşa'yı himayesi konusunda Cevdet Paşa tarihindeki kayıt şu şekildedir: "... ol vakit silâhdâr-ı ehriyârî bulunan Kara Vezîr in sevkiyle doksan senesi zilka desinde kethüdâ-yl sadr-ı âlî ve on altı gün sonra sadr-ı zam olup, doksan iki a banında azl ve muahheren Onebahtl muhâflzll ile vezâreti ibkâ olunduktan sonra...". Bkz. Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet, III. Cilt*, Haz. Abdülkadir Özcan, (Ankara: TTK, 2018), 119
- 2 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*. Haz. Şevki Nezihi Aykut, (Ankara: TTK, 2018), 132.
- 3 Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, 139; Cevdet Paşa Seyyid Mehmed Paşa için "Şehriyâr-ı müşârünileyh hazretleri, devletini ducâr olduğu hâl-i hatardan tahlis için, çâre aramakta olduğu hâlde, kurenâsı nüfuz yarışı etmekte idiler. Ale'l-husûs Hazîne Kethudâsı bulunan Seyyid Mehmed Efendi, Enderûn-ı Hümâyûn'da nüfuz hasr için, her gün bir durlü desise isti 'mâl eylemekte idi.' demektedir. Bununla ilgili örnekler için Bkz. Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 1-2.

ve alışkanlıklarıyla ruh dünyalarına dair ipuçlarını yakalama fırsatı vermesidir. Ayrıca bu tür çalışmalar farklı zümreler hakkında genel bilgiler edinilmesini mümkün kılmaktadır; örneğin bir âyânın muhallefâtından âyân zümresiyle ilgili veya fakir bir köylü çocuğunun sadrazamlık makamına çıktıktan sonraki durumunu ortaya koyması gibi.⁴ Bu vesileyle çalışmamız bu alana katkı sunacak olması yanında hayatıyla ve ölümüyle I. Abdülhamid’i en çok etkileyen bir sadrazamın bilinmeyen özel eşyaları ve alışkanlıklarına dair bilgileri somutlaştıracaktır.

1. Seyyid Mehmed Paşa’nın Hayatı ve Padişah Nezdindeki Yeri

Karavezir’in kırk beş yıllık uzun sayılmayan hayatının çoğu İstanbul’da geçmiştir. H.1148’de (1735-36) Kırşehir’in Arapsun (Gülşehir) karyesi eşrafından Seyyid Ali’nin oğlu olarak dünyaya gelmiştir.⁵ On iki yaşında dayısı aşçıbaşı Süleyman Ağa’nın yardımıyla İstanbul’a getirilmiş ve helvahaneye kaydedilmiştir.⁶ Dayısı onu güvendiği adamlarından elli altıncı cemaati subaylarından Hacı Odabaşıya havale etmiş, beş yıl onun nezaretinde okuma yazma öğrenmesini sağlamıştır. Bir süre de dayısının yanında kalmış, onun ölümünden sonra 1173/1759 yılında teberdârân-ı hassa denilen zülüflü baltacılar ocağına kaydedilmiştir. Yazısının güzelliği ve hızlı bir gelişim göstermesi üzerine bir yıl geçmeden padişah hazinesinde çırak olmuştur. Yazıcılıktaki kapasitesi 1762 yılında onu hazine odası ikinci yazıcısı yapmasına yetmiştir. Kardeşi Helvacı Mustafa ağanın veliaht Abdülhamid’in kahveci başılığında bulunması vesilesiyle ona intisap etmiştir. Abdülhamid padişah olunca ikbal basamaklarını hızlı bir şekilde kat ederek 20 Şubat 1774’te has odaya nakledilip

-
- 4 Yavuz Cezar “Bir A’yanın Muhallefatı”, Belleten XLI, Sy.161 (1977), 41-78; Musa Çadırcı, “Hüseynin Avni Paşa’nın Terekesi,” TTK Belgeler Serisi, XI/15 (1986), 146.
- 5 İ. H. Uzunçarşılı ailesinin seyid zümresinden olduğuna dair Konya Müzesi müdürü Bay Zeki Oral’ın mektupla bildirmiş olduğu 996 Muharrem ve 1101 Ramazan tarihli iki şer’î hüccet olduğunu bildirdiğini yazmış (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. II. Kısım, (Ankara: TTK, 1995), 427, F. Abanoz da “başka bir bilgiye göre ise” diyerek kaynağını belirtmeden verdiği bilgiler içerisinde Konya Mevlana Müzesi Arşivi 35 nolu defter s. 86 1 nolu ilam’ın ve aynı defterin 257. sayfasında yine başka bir şer’î hüccetten bahsetmiştir. Buna göre “Silahdar Seyyid Mehmet Paşa’nın babası Seyyid Ali, Karaman ilçesi müftüsü Ataullah Efendi ailesine mensuptur. Silahdar Seyyid Mehmet Paşa’nın doğumundan elli beş yıl önce Konya Şer-i mahkemesinden dedesi Ataullah Efendi tarafından istihsal olunan Hicri 1093 tarihli ilamla tesbit edilen aile şeceresine göre Ataullah Efendi, Medine-i Mükerrre’nin Tatlık Mahallesi sakinlerinden olup, Hz.Muhammed soyundan geldiği de belirtilmektedir. (Konya Şer-i Mahkeme Kararları, Mevlana Müzesi Arşivi, 35 No’lu Defter, Sy., 86, 1 No’lu ilam). Yine aynı defterin başka bir sahifesinde kayıtlı Silahdar Seyyid Mehmet Paşa’nın ölümünden bir yıl önce 2 Muharrem 1194 tarihinde yapılan yeni bir araştırma sonucu alınan kararda 1093 tarihinde tesbit edilen aile şeceresinin doğruluğu, Silahdar Seyyid Mehmet Paşa’nın da adı geçen aileye mensup olduğu teyit ve kayıt edilmiştir. (Aynı defterin 257. sayfası 1 no’lu ilam).”(Fatih Abanoz, *Gülşehir’in Bir Değeri ‘Silahdar Seyyid Mehmet Paşa’ Hayatı ve Eserleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Nevşehir: 2013), 16,17). Bu bilgiden yola çıkarak yaptığımız araştırmada Konya şeriyeye sicilleri 35 nolu (veya MŞH.ŞSC.d.06177 nolu Meşihat Şeriyeye Sicilleri (İSAM’da) defterin 86. sayfasında bu türde bir kayıt bulamadık. 257. sayfasında ise 12 Zilkade 1101 tarihli “...Sâdâttan Ahmedve...ve....ve....nâm seyidler Dersaadette arz-ı hâl idüib ber-sahîhü’l-neseb sâdâttan olduğumuz İstanbul Nakîbüleşrafından elimizde hüccet-i şer’î ve ma’mülünbihâ şecerelerimiz olub seyid olduklarından avârız-ı divâniyesi ve nüzül ve sürsat ve tekâlifât-ı örfiyenin küllisinden ve rüsûm-ı mer’iyyesinden muâf olup...” şeklinde bir kayıt mevcuttur. Bu bilgiler ışığında Karavezir’in sâdâttan olmadığı sonucunu çıkarmaz ise de Bay Zeki Oral’ın bahsetmiş olduğu hüccetler daha detaylı bir araştırma gerektirmektedir. Ya da F. Abanoz’un tezinde kaynağını belirtmediği “başka bir bilgi” kaynağı teyit edilmeye muhtaçtır.
- 6 Sicill-i Osmânî’de doğum tarihi olarak H. 1140/ 1727-1728 olarak belirtilmiş olsa da İstanbul’a dayısının yanına yirmili yaşlarda gelip çırak olarak başlaması ve okuma yazma öğrenmesi için oldukça geç bir yaşta olacağından Uzunçarşılı’nın Hadikat ül- vüzerâ zeyli’ne dayanarak vermiş olduğu H.1148/1735-36 tarihi isabetlidir. Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları 1996), 1071; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV.Cilt, II.Kısım, (Ankara: TTK, 1995), 427.

mabeynci, yirmi bir gün sonra hazine kethüdası ve bir yıl geçmeden 4 Mart 1775'te de silahlâr-ı şehriyârî olmuştur.⁷

Kaynarca Antlaşmasından sonra Padişah, Cevdet Paşa'nın ifadesiyle “*umûr-ı mülkiyye ve askeriyenin hüsn-i tanzimiyle i'âde-i satvet ü kuvvet eylemesine mütevakıf olduğundan*” sık sık sadrazam değişikliğine mecbur kalmıştır.⁸ Daha önceki görevlerinde başarılı olan sadrazamlar ne hikmetse göreve geldiklerinde bir türlü aynı başarıyı gösterememişlerdir. Seyyid Mehmed Paşa'nın selefi (Kalafat) Mehmed Paşa da daha önceki görevlerinde başarılı iken sadarete geldikten sonra İstanbul'da çıkan büyük yangınlardan ötürü başarısız görülmüştür. Üstelik okuma yazma bilmediği, devlet sırlarının başkalarının eline geçmesi gerekçe gösterilerek sadrazamlık mührü 22 Ağustos 1779 tarihinde elinden alınarak Silahlâr-ı şehriyârî Seyyid Mehmed Efendi'ye verilmiştir.⁹ Cevdet Paşa niçin Silahlâr Seyyid Mehmed Efendi'nin sadrazam seçtiği hususunda şöyle der: “...*çünkü müşârinileyh bir müddetten berü hıdmet-i mahsûsa-i şâhânede ibrâz-ı liyâkat u ehliyyet etmekle, makâm-ı sadârete müteferri' olan hutûb-ı cesîmede dahi muvaffakiyyeti me'mûl olduktan başka, hayli vakitten berü hall ü akd-i umûr-ı âlem yed-i istiklâlîne müsellemler olup, vakt ü hâl iktizâsınca böyle nâfizü'l-kilem bir zâtın makâm-ı sadârette bulunması dahi ehemm ü elzem olduğundan, sadria'zam olması muvafık-ı maslahat idi.*”¹⁰ I. Abdülhamid, III. Mustafa zamanından beri devam eden askeri ıslahatları sürdürmek istediği için sadaret makamına gelenlere tam bir salahiyet vermiş, fakat bu konuda sadece Karavezir Seyyid Mehmed Paşa ve padişaha kendisinden sonra sadrazamlık makamına önerdiği Halil Hamid Paşa¹¹ bir dereceye kadar başarılı olmuştur.¹² Padişah'ın silahlârlığını yaptığı zamanda güvenini kazanan Karavezir özellikle askeri ıslahatı yapmak üzere sadarete getirilmiştir.¹³ Özellikle sadrazamlık makamında olan selefi Mehmed Paşa'nın okuma yazma bilmemiş olması da Padişah'ın Karavezir gibi kitabette yetkin ve akıllı bir sadrazamdan çok şeyler umduğunu gösteren bir psikolojiye sahip olduğu göstermektedir.¹⁴ Padişah, hatt-ı hümayûnunda

7 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV.Cilt, II.Kısım , 428.

8 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap.*, 132

9 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap* , 132; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV.Cilt, II.Kısım, 428; Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, 143

10 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 132-133.

11 Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, III. Cilt, 148'de Cevdet Paşa, Karavezir Mehmed Paşa'nın Halil Hamid Paşa'nın koruyucusu ve destekleyicisi olduğu, I.Abdülhamid'e kendisi vefat ettikten sonra ya Kethüda Halil Hamîd Efendi'yi yahut Defterdar Hacı Mustafa Efendi'yi sadrazam ediniz dediğini nakleder.

12 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt I. Kısım, 473.

13 Münir Aktepe, “Abdülhamid I” *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (1988): 214.

14 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 351'de verilen Hatt-ı Hümayûn “*Siz ki, vezîr-i â'zam ve bi'l-istiklâl vekîl-i mutlak-ı hamide-fi 'âlimsiz. Sizi ve umurunuzu Müsehhilü's-sı 'âb Celle ani't-tahavvül ve'l-inkılâb hazretlerinin tevfiât-ı celîlesine bâ-hulûs bâl-i vedî 'a eylediğinden sonra, ma'lûm-ı urfân-melzûmünüz ola ki, selefi hayrû'l-halefiniz ümmî olmak hasebiyle, serâ'ir-i irâdât-ı aliyymi muhtevi hutut-ı şerîfem eyâdî-i bî-gâneye zarûrî giriftâr ve bu vechile mektûmât-ı umûr-ı ecânibe dahi emr-i vâzihu'z-zuhûr olması rû-nümûn olmağla, azli icâb edip, siz, hassaten tertîb-gerde-i yed-i mü'eyyed-i mülûkânem ve gars-i yemîn-i bâ-temkîn-i Hüsrevânem olup, min-küllü'l-vücuha zâtınıza vedî 'a-i Sübhâniye ve müzeyyenât-ı Rahmâniye olan halli rüşd ü sedâd ve vişâhu's-sadr-ı kemâl-i isti'dâd-ı Hudâ-dâd, meşhûd-ı müdrike-i râsiha-i şâhânem olduğundan, emânet-i kübrâ olan makâm-ı vâlâ-yı sadâret ve mesned-i ulâ-yı vekâlet, bi'l-istikbâl ve'l-istikhâk cemî '-i zamân-ı mehâm-mı umûr bilâ-şirken pîçide-i benân-ı sadâkat-bünyânınız olarak, hakkınızda sezâvâr u erzân kılınmağla, mühr-i hümayûn-ı meyâmin-nümûnum size ihsân-i şâhânem olduğundan, istiklâl lafzı kabilinden olmayıp, fi'len dahi cümleye nev-be-nev tenbîhi irâde-i hayriyyet-ifâdem olduğuna bilip, cerh ü ta 'dîl-i umurdan bilâ-tevakkî sadâkat-ı mücerrebini vüs'at-i bâl ile icraya ruhsat-ı tâmm-ı Husrevânem erzân buyu-*

Karavezire tam bir bağımsızlıkla hareket etme yetkisi (istiklâl) bahsettiğini, bunun sözde bir istiklâl değil etkin bir şekilde kullanması gerektiğine vurgu yapmış, önemseydiği acil işlerin olduğunu göstermiştir. Bir başka hatt-ı hümayûnunda Karavezir'e "çerâğ-ı hâssım, nizâm-ı devletim, vezir-i bî-nazîrim" şeklinde bir hitap cümlesiyle benzersiz bir vezir olduğunu ve devletinin düzeniyle özdeşleştirerek gözündeki değerini yüceltmıştır. Padişah, sadrazamın askeri talimlerin bizzat takipçisi olduğunu görünce gayet memnun olmuş ve bu memnuniyetini göstermek için samimi bir dille yazdığı dualarla dolu hatt-ı hümayûnla birlikte şahsına ait zamanın en değerli kürklerinden bir siyâh tilki kürk hediye etmiştir.¹⁵ Karavezir'e ait eşyalar arasında bu tür kürk bolca bulunduğu göre bu iltifatın bir kereye mahsus olmadığını rahatlıkla söylemek mümkündür.¹⁶ Karavezir sadaret makamında on sekiz ay on yedi gün kalmıştır.¹⁷ Nüfûzu bağımsızlığı ve her hususta çalışıp başarılı olmasıyla kendisinden büyük işler beklenirken vereme yakalanmış 20 Şubat 1781 (H. 25 Safer 1195) tarihinde vefat etmiştir.¹⁸ Padişah'ın kendisinden beklentileri çok olduğundan epey üzülmüştür.¹⁹ Her davranışı onun gözünde iyi karşılanmış başarılı görülmüştür. Dindar, işine bağlı hayırsever biri olarak Arapsun köyünde sekiz çeşme, kârgir bir hamam, han ve dükkanlar ile doğduğu evin yanında medrese, dershane, kütüphane büyük bir camiden oluşan bir külliye yaptırmıştır. Arapsun'un imarında önemli rol oynamış müftü ve kadı atayarak köy olan Arapsun'u kazaya çevirmiş adını da Gülşehri olarak değiştirmiştir.²⁰

2. Seyyid Mehmed Paşa'nın Sadrazamlığı Süresince Hazinesine Giren Geliri ve Kurduğu Vakfa Yaptığı Bağış Miktarı.

Bir arşiv kaydına göre Paşanın oldukça iyi bir gelire sahip olduğu söylenebilir.²¹ Bu kayıt 25 Ağustos 1779'dan²² ölümünden bir gün öncesi 19 Şubat 1781 tarihine kadar sadece sadrazamlık yaptığı döneme aittir. 25 Ağustos 1779 (H.12 Şaban 1193) tarihi ile Ağustos 1780 (H.Şaban 1194) tarihleri arasındaki gelirleri toplamı 335.376 kuruştur. 25 Ağustos 1779 tarihinden ölümünden bir gün öncesi olan 19 Şubat 1781 (H.24 Safer 1195) tarihine gelinceye kadar, 34.709 kuruş inamâtla

rumuştur. Cenâb-ı muvaffak, küll-i umûr-ı kudûmünüzü vesîle-i hubûr edip, mukârenet-i hazar-ı tevfiik ile, zâtınızı mazhar u masdar-ı ef 'âl-i cezile eyleye. Âmin, -bi hüsmeti Seyyidi'l- mürselîn-."

- 15 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 352'deki Hatt-ı Hümayûnda şu ifadelerle yer vermiştir: "Çerâğ-ı hâssım, nizâm-ı devletim, vezir-i bî-nazîrim. -Li'llahi'l-hamdü ve'l-minnetü-, sadârete teşrifinden berü devletim nizâm bulduğundan, size du 'â-yı hayrım inda'llah makbûldür. Hemen Rabb-ı te 'âlâ, her umurunda tevfiikler kerem eyleye ve edeceğine iştibâhım yoktur. Bugün Sa 'dâbâ'da teşrifiniz ma 'lûm-ı hümayûnum olduğundan, kadr ü şânını terfî ' içün, hıfz-ı vücûd-ı şâhâneme mahsus olan kürklerimden siyâh dilkü bir kürk hâsodabaşı kulum ile gönderdim. Kürkü ilbâs ve du 'â-yı hayrım üzere olup, seni cenâb-ı hayrû'l- hâfızine vedî 'a ve kâffe-i ibâdu'llâhı size emânet eyledim." Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, 143
- 16 Enverî, II, 119b-120a'dan naklen Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, 143.
- 17 Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Târîhi Müri'i't- Tevârih III*, Haz. M. Münir Aktepe, (İstanbul: 1981, 61.
- 18 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 158.
- 19 Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*,144.
- 20 Mehmet Süreyya, *Sicilli Osmanî, IV*,.1071; Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 158.
- 21 BOA_D_BŞM_d_04892_00001.
- 22 Ahmet Cevdet Paşa'ya göre mühür Şabanın sekizinci günü (1193) (M. 21 Ağustos 1779) verilmiştir; yani mühürün verilışinden dört gün sonrasına aittir. "Binâenaleyh Şa'bânın sekizinci günü Kethudâyı Bevvâbîn-i sultânî el-Hâcc Selîm Ağa ma'rîfetiyle kendinen mühür-i hümayûn istirdâd olunarak, Bozcaada'da ikâmete me'mûr oldu. Ve yerine Silahdâr-ı şehriyârî Seyyid Mehmed Efendi, makâm-ı sadârete i'tilâ eyledi." Bkz. Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, 132.

birlikte, yaklaşık bir buçuk yıllık gelirleri toplamı 552.052 kuruşa ulaşmıştır.²³ Aylara göre, standart bir gelir miktarından söz etmek mümkün olmasa da arşiv belgesinde vefat ettiği aydan bir önceki ay olan Muharrem ayında hazinesine 104.708 kuruş girmiştir.²⁴ Bütün bunlara dayanarak kaba bir hesap yaptığımızda aylık gelirinin 28.741 kuruşa denk geldiğini söylemek mümkündür. Tabi buna yıllık 34.709 küsür kuruş hediye geliri dahil edilmemiştir. Onu da aylara böldüğümüzde 30.670 kuruş gibi bir aylık gelire sahip olduğu anlaşılır.²⁵ 1791 yılında ölen Turgutlu Voyvodası Halil Ağa'nın yıllık geliri 9.483,5 kuruştur.²⁶ 1876 yılında ölen Hüseyin Avni Paşa'nın muhallefatının toplam değeri ise 1.454809 kuruştur. 1860-70 yılları arasında sadrazamların aylık maaşlarının 40, 60 bin kuruş arasında değiştiği söylenmektedir.²⁷

Karvezir Seyyid Mehmed Paşa bu gelirlerinden bir kısmını kurmuş olduğu vakıf vasıtasıyla Arapsun köyüne güzel bir cami, medrese ve altı adet çeşme yaptırmış, bunların giderlerinin karşılanması için de temliknameyle²⁸ mutasarrıf olduğu özel mülklerinden 100.688 akçeyi bu vakfa tahsis etmiştir. Vakfiyesinde bu tahsisler; “*Vilâyet-i Rumelinde Vize sancağında Hayrabolu nâhiyesinde 7000 akçe yazısı olan Yörük Hacı nâm karye dimekle şöhretine binâen tahdîd ve tavsiften müstağni karye-i mezbûr hudûdu dâhilinde kâin arazide kâbil-i taksîm olunmayan 1115 akçelik hisse-i şâyî'a-yi memlûkimi...*” şeklinde tarif edilerek kaydedilmiştir.²⁹ Bu şekilde kayıtlı köy ve mezralardan Vize nahiyesinde iki³⁰, Silistre sancağında dokuz³¹, Harsun nahiyesinde altı³², Tekfurgölü nahiyesinde beş³³, Enez nahiyesinde³⁴, Cisri Ergene nahiyesinde³⁵, İpsala nahiyesinde üç³⁶, Ferecik Nahiyesinde³⁷, Temurhisar nahiyesinde³⁸, Siroz nahiyesinde, Yenice-i Vardar nahiyesinde, Selanik nahiyesinde³⁹, Avrethisarı nahiyesinde, Drama nahiyesinde, Köstendil sancağında

23 BOA_D_BŞM_d_04892_00001. Muharrem ayı denilmiş olsa da vefat ettiği Safer ayını da buna dahil etmek gerekir çünkü bir önceki tutar on altı aylık bir süreye aittir. Bu yüzden bu miktarın Muharrem ve Safer'in 24'üne kadar geçen süreye tekabül etmesi gerekir.

24 BOA_D_BŞM_d_04892_00001.

25 BOA_D_BŞM_d_04892_00001.

26 Cahit Telci, “Turgutlu Voyvodası Seyfi-zade es-Seyyid Halil Ağa'nın 1791 Senesinde Müsadere Edilen Muhallefatı”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII, Sy. 1, (2007): 178.

27 Çadırcı, 148. (Çadırcı, konağı yanmasaydı bu miktar yarı yarıya artardı demektedir. Çadırcı, 149).

28 “Temlik “mülk olarak vermek” anlamındadır. Terim olarak bir hükümdarın mirî araziden veya şahıslardan devlete intikal eden arazi ve binalardan bazı yerleri devlete hizmet etmiş kimselere mülk şeklinde tahsis etmesini ifade eder. Bununla ilgili belgeye temlik-nâme (mülk-nâme) denilir.” Bkz. Mehmet İpşirli, “Temliknâme”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 40 (2011): 430.

29 Vakfiyenin ayrıntıları konumuz kapsamında olmayıp ayrı bir makalede değerlendirilecektir. Burada Karavezir'in gelirlerinin kaynakları bakımından değerlendirilecektir.

30 Gülşehir'de Bulunan Karavezir Seyyid Mehmed Paşa Külliyesi'ne ait Vakfiyesi Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar No: 2570, 9b.

31 Vakfiye., 11a, 11b, 12a,12b,13a,13b,14b,15a, 15b,

32 Vakfiye., 10b, 11a,13b.

33 Vakfiye., 14b, 15a, 15b.

34 Vakfiye., 15b.

35 Vakfiye., 16b.

36 Vakfiye., 16b, 17a.

37 Vakfiye., 18a.

38 Vakfiye., 18a.

39 Vakfiye., 17b.

dört nahiyede⁴⁰, Manastır ve Baniçe nahiyesinde iki⁴¹, İplice nahiyesinde⁴², İşteb nahiyesinde altı, İlbasan sancağında altı farklı karyede bulunan mülkünden külliye için toplam 82.208 akçe bağışlamıştır.⁴³ Vakfiyesine göre bağışladığı gelirlerin yetersiz olduğu anlaşılınca ayrıca yeni bir zeyl vakfiye hazırlayarak bu sefer Kocaeli Sancağında Yalakâbâd (Yalova) nahiyesinde altı olmak üzere yine aynı sancağa bağlı beş, toplamda on farklı köyde bulunan mülk gelirlerinden 18.486 akçe daha gelirini vakfa tahsis ederek toplam vakıf tahsisini 100.688 akçeye çıkarmıştır.⁴⁴ Yukarıda bahsedilen yıllık gelirine bakılırsa devede kulak misali bir miktar olduğunu söyleyebiliriz; kuruş yüz yirmi akçe hesabıyla 840 kuruşa tekabül etmektedir ki bu miktar aylık gelirinin otuzda biri demektir.

3. Karavezir Seyyid Mehmed Paşan'ın Muhallefâtı

Muhallefât mana olarak ölen bir kimsenin geride bıraktıkları tüm mal varlığını ifade eder. Kadı tarafından ya da muhallefât memurları tarafından tutulan ve bu mal varlıklarının listelerini ihtiva eden defterlere de muhallefât defteri denilmiştir.⁴⁵ Sözlükte “geride kalan; geriye bırakılan” manalarındaki muhallefin çoğulu olan muhallefât kelimesi yerine tereke (terike) ve metrûkât kelimeleri de kullanılmıştır.⁴⁶ Ölen bir kişinin malı mirasçılarının başvurusu ya da reşit olmayan mirasçıları adına kadı tarafından vakit geçirmeden mühürlenir bu mallar en küçük parçasına kadar ayrıntılı bir şekilde deftere kaydedilirdi. Askeri sınıfa mensup olanların terekesi ise kazaskerler veya onlar adına görevli kassâmlar tarafından tutulurdu.⁴⁷ Kayıt işlemlerinden sonra borçları ve alacaklarının hesabı görüldükten, tüm masraflar çıkarıldıktan sonra hazineye aktarılması için gerekli işlemler bu görevliler tarafından yerine getirilirdi. Bu tür belgeler sayesinde belli tarihi devirlerde çeşitli toplumsal zümreler arasındaki servet dağılımı unsurları, maddi kültürün nitelik ve imkanları, hayat, konfor ve lüksün seviyesi ile silahların ve elbiselerin çeşitleri ve daha birçok iktisadi ve sosyal konularda aydınlatılması imkanı elde edilebilmektedir.⁴⁸ Bu çalışmamızın temelini oluşturan H. 27 Safer 1195/22 Şubat 1781 tarihli (ölümünden iki gün sonra) Seyyid Mehmed Paşan'ın muhallefât defterinin⁴⁹ Hazine-i hümayun kethüdâsı ve defterdâr efendinin nezaretinde yapılan sayıma göre tutulduğu anlaşılmakta olup başında “*şerefsudûr iden fermân-ı âlileri mucebincede bâb-ı hazret-i asafide mevcûd bulunan ma'rifet-i şer' ve saâdetlü defterdâr efendi hazretleri ve hazine-i hümayûn kethüdâsı ağâ nezâretiyle tahrir olunan muhallefâtı defteridir*” kaydı vardır. Öncelikle tüm tereke ve metrukât kayıtlarında olduğu gibi bu defterin de tüm malvarlığını göstermemiş olabileceğini belirtmemiz isabetli olacaktır. Yukarıda belirtildiği ve aşağıda görüleceği üzere Karvezir'in gelirleri,

40 Vakfiye, 18a.

41 Vakfiye, 18b, 20b.

42 Vakfiye, 19a.

43 Gülşehir'de Karavezir Seyyid Mehmed Paşa Külliyesi Vakfiyesi Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar No: 2570, 21b.

44 Vakfiye, 21b, 51b-53a.

45 Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı 1983), 564-565.

46 Tahsin Özcan, “Muhallefât”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30, (2005): 406.

47 Said Öztürk, Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil), (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1995), 64-84.; Halil İnalçık, “XV. Asır Türkiye İktisadi ve İctimaî Tarihi Kaynakları”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, XV, Sy. 1-4 (1953-1954): 52; Cahit Telci, “Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII/2 (2007), 146, 150.

48 Bu konuyla alakalı etraflı bilgilere şu çalışmalardan ulaşılabilir: Ömer Lütfi Barkan, "Edirne Askerî Kassaâmına Ait Tereke Defteri (1545-1659)", *TTK Belgeler Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, III, Sy.5-6, (1966), 1-3; İnalçık, 51-75.

49 BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001.

kurmuş olduğu vakfa yaptığı tahsisatın aylık gelirine oranı ve mal varlığı içerisinde ev saray, çiftlik ve arazi gibi gayri menkulden bahsedilmemiş olması birlikte düşünüldüğünde bu sonucu çıkarmak mümkündür. Bir de bu tür kayıtlarda mal varlığının bir kalemde kaydedilemediği, ortaya çıktıkça yeni kayıtların tutulmuş olabileceği gerçeği bu sonuca götürmektedir.⁵⁰ Karavezir'e ait muhalefât defterinde her türlü giyim eşyaları, çeşitli kumaşlar, silahlar, diğer savaş ve av malzemeleri, koşum takımları ve türlü cins atlar, bargirler, her türlü mutfak ve günlük eşyalar, ısınma malzemesi ve aletleri, aydınlatma malzeme ve aletleri, mefruşat, her türlü döşeme örtüleri, türlü türlü mücevher ve takılar, çeşitli koku ve buhurdanlıklar, çeşitli saatler, mobilya türü eşyalar, yazı malzemeleri, çeşitli tesbihler ve diğer eşyalar kaydedilmiş, bunlara ek olarak “*muhallefâtı derûnunda zuhûr iden zimem temessükâtı müceblerince ba'zı kesânda olan zimemâtı*” başlığıyla alacakları ve kimlerde olduğu kaydedilmiştir.⁵¹ Ancak sahip olduğu konak, saray, ev veya tarla gibi gayrimenkullere dair bir kayıt yoktur. Bu türden bir mülkü olmaması ya da kurduğu vakfa bağışlamış olma olasılığı olsa da vakfiyesinde de bu tür bir gelir tahsis etmediği yukardaki bilgiler ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bir insan olarak bu kadar gelire sahip olup da gayrimenkulü olmamasını zayıf bir ihtimal olduğunu düşündüğümüzde muhalefât defterinin Karavezir'in tüm mal varlığını göstermediğini tekrar söyleyebiliriz. Yine de Karvezir'in sadarete çok uzun süre kalmadığını unutmamak gerektiğini hatırlatıp bahse konu yıllık gelirinin sadece veziriazamlık dönemine denk geldiğini, daha önceki görevlerde bu kadar bir gelire sahip olmayabileceğini düşünerek değerlendirme yapmamız gerekecektir. Muhallefâtına geri dönecek olursak defterde eşyaların sayıları ve özellikleri belirtilmiş, değeriyle ilgili bir bilgi verilmemiştir. Fakat başka bir belgede bazı eşyaların satışından elde edilen bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. Bu belgenin başlığında; “*Müteveffâ-yı sadr-ı Âzâm Mehmed Paşa'nın ve Mikdâd Ahmed Paşa'nın*⁵² *muhallefâtından furuht olunan fi Ca 1195*” yazmaktadır. Bu deftere göre hazineye 920.255 kuruş gelir kaydedilmiştir.⁵³ Bu miktar, Karavezir'in yıllık gelirine göre, Mikdâd Paşa'nınkiyle birlikte kaydedildiği düşünüldüğünde, oldukça mütevazı kaldığını söylemek gerekir. Zira elli dokuz parça kürklerinin değeri bile bu miktarın yarısını geçmektedir. Bu satıştan elde edilen gelirlere bakıldığında dört bin kuruştan elli bin, hatta yetmiş bin kuruş değerinde kürk satıldığı anlaşılmaktadır. Paşa'nın gayrimenkulleri ve tüm eşyalarının para değerini tam olarak bilmesek de sadrazam sarayında, hanesinde ve Yerebatan'daki ahırında ve diğer yerlerde yapılan tahrir dayanan elimizdeki muhalefât defterine göre⁵⁴ oldukça zengin ve lüks bir hayat standardına sahip olduğunu söylemek gerekir. Birçok türde kürk, cübbe, şal ve benzeri kumaşlardan yapılmış giyim eşyalarının varlığı, onun, konumunun gerektirdiği resmi kıyafetinden öte iyi giyimli, zevk sahibi ve şık biri olduğunu göstermektedir; sekiz yüz on dokuz parça giyim eşyasından başka on beş top çeşitli kalite ve türde kumaşa sahiptir. Karavezir'in, Cevdet Paşa'nın

50 İnalçık, 54.

51 BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001, 3

52 Ahmet Cevdet Paşa Enverî tarihine dayanarak vermiş olduğu bilgiye göre Canikli Ali Paşa'nın Mikdad Paşa isimli bir oğlu vardır. Kendisi Trabzon eyaleti muhassılı iken 1183 yılında bu görev Çerkez Hasan Paşa'ya verilmiş. Ali Paşa'ya daha önce Kırım seraskerliği de verilmiş, hatta o zaman on sekiz yaşındaki oğlu Mikdad Bey'e vezaret verilmiş. Ali Paşa firarından sonra Kırım tarafına geçmiş, askeri dağıldığından evlatlarından ve kendisiyle ilişkisi olanlardan hiçbirisi kurtulamamış. Mallarıyla eşyasının ele geçirilmesine memurlar tayin edilmiş. Oğlu Mikdad Paşa'nın vezareti kaldırılıp Bursa'da oturması emredilmiş. Bazı sorulara cevap vermesi için İstanbul'a gelmeleri ferman edilmiş, daha sonra çevresinin ve ailesinden olanların anlatması ve Kırım hanının mektubuyla Canikli Elhac Ali Paşa ve oğlu Mikdad Paşa'nın vezaretleri geri verilmiş Ali Paşa'ya Trabzon eyaleti, oğlu Mikdad Paşa'ya da Amasya sancağı ihsan buyrulmuş. Bkz. Ahmet Cevdet Paşa Tarih-i Cevdet, II. Cilt, Sdlş. Dünder Günday, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1977), 167-168.

53 TS_MA_D_02294_0001_00_002.

54 BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001.

aktardığı kadarıyla, iyi giyinme hususunda çevresindekilere akıl verdiğine bakılırsa giyinme konusunda dikkatli davrandığı anlaşılacaktır.⁵⁵

3.1. Alacakları

Karavezir'in muhallefâtı içerisinde bulunan temessüklere göre içerisinde gayrimüslimlerin de olduğu bazı şahıslarda alacağı olduğu çıkmıştır. Paşa'nın bir çeşit kredi sağladığını söylemek mümkündür. Bunlar Serbostâniyân-ı Hassa Ali Ağa'da temessükle 1194 Muharreminde 90.722 ve ikinci kez 2.500 olmak üzere toplam 93.222 kuruş, Kırkor Daveş zimmetlerinde temessükle 1193 Muharreminin başında 10.000 kuruş, Pedros ve Üsteka zimmetlerinde bâ temessük 1193 Muharremi başında 50.000 kuruş, Rozoğlu Verâmâdi zimmetlerinde bâ temessük 1195 Muharremi başında 50.000, Kaftan Ağası Hasan Ağada ber-vech-i emâne bâ defter 25.000 kuruş toplam 318.222 kuruş alacağı vardır.⁵⁶

3.2. Giyim Eşyaları

3.2.1. Kürk, Kaftan, Cübbe ve Diğer Üst Giyim Eşyaları

Kürk kelimesinin kökeni bilinmese de eskiden beri Türkçe' de hem işlenmiş hem de işlenmemiş tüylü hayvan derilerini ifade etmiştir. İnsanların başlangıçta üşümek için hayvan kürklerinden yapılmış elbiseler giyerken medeniyetin ilerlemesi ve kumaş yapımının ilerlemesiyle kürk bir ihtiyaç olmaktan çıkıp lüks giyim malzemesi haline gelmiştir. Özellikle Çin, Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinde alımlı ve süslü kürkler zenginlik ve zarafet simgesi olmuştur. Osmanlı Devleti'nde de kürk, zamanla lüks haline gelmiş XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek artmış ancak malî sıkıntılarının ortaya çıkışıyla birlikte hükümet tarafından kontrol edilmeye çalışılmış ve sonunda II. Mahmud zamanında yapılan yeniliklerle sona ermiştir. Giysiler için kullanılan en kıymetli kürkler yaklaşık değer sıralamasıyla siyah tilki, Sibiryâ gri sincabı, samur, elma yanağı, vaşak, zerdava ve kakum idi. Siyah tilki kürkü padişaha mahsus oluşuyla tanınmış olsa da sadrazam gibi üst düzey protokol mensupları da giymiştir. Samur ve kakum gibi türleri de kullanılmıştır. Padişaha özel olduğu bilinen kapaniçe türü büyük bir teveccüh göstergesi olarak sadrazama, Kırım hanına ve Eflak, Boğdan voyvodalarına giydirilmiştir.⁵⁷ Karavezir'e de I. Abdülhamid'in bir siyah tilki kürk hediye ettiğini yukarıda bahsetmiştik. Şimdi bu kısa bilgilendirmeden sonra ekte bulunan muhallefâta⁵⁸ baktığımızda zamanına göre en pahalı siyah tilki kontoş⁵⁹ kürkler başta olmak üzere Karavezir'in zengin bir kürk koleksiyonu olduğu görülür.

55 Ahmet Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap, 2.*

56 BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001.

57 Filiz Karaca, "Kürk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (2002): 568-570.

58 Bkz. Tablo 1.

59 Kapaniçeye benzeyen boyuna uzun, ya da kalçayı örtecek kadar boydan kısa bir model olan dar kollu zengin süslemeli kürke kontoş denilmiş daha ziyade Kırım hanlarıyla ileri gelenler giymişlerdir. Bkz. Karaca, 569; Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türki*, 1116; Ferace Bkz. Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*. (2013: Türk Dil Kurumu, Ankara), 156

Kürkler: Paşa'nın çilkafa⁶⁰, nâfe⁶¹, semur (samur), kakum⁶², kontoş, erkân⁶³, serhâddî⁶⁴, sincap, siyah tilki gibi çeşitli özelliklerde oldukça değerli elli dokuz farklı kürkü vardır. Bunlar; bir siyah tilki paçası kontoş, bir siyah tilki çilkafa (çalkafa) kontoş, paça semur kontoş, üç çuka kaplı semur kontoş ve bir diğer kontoş kürkü olmak üzere yedi adet kontoş kürkü vardır. Muhallefâtının satışından elde edilen belgeye bakıldığında üç siyah tilki paçası kürkün 13.000 kuruş değere sahip olduğu görülmektedir. Sof kaplı semur paça kürk ise 50.000 kuruş gibi yüksek bir değere sahiptir. Şal kaplı semur paçanın da 13.000 kuruş değerinde olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁵ Bundan başka bir mor çuka kaplı çilkafa biniş, iki siyah tilki nâfe, bir sırf semur divân kürkü, palazgâre kakum kürk⁶⁶, beyaz gezî⁶⁷ kaplı kakum, rurenk sâye⁶⁸ kaput⁶⁹, iki simlî sağır nâfe, iki kontoş nâfe, bir gezî şal kaplı nâfe semur, sekiz adet semur dâne⁷⁰, bir yeşil çuka (çuha) kaplı sırf semur erkân, bir hatâî çuka sırt-1 semur erkân, bir yeşil çuka kaplı sırt-1 semur serhâddî, üç sof kablı sırf semur erkân, bir sırt-1 semur erkân, bir sof kaplı sırt-1 semur kaplı serhâddî, bir sof kablı kakum serhâddî, iki yeşil çuka kaplı elmâ⁷¹ serhâddî, bir gözçuka kaplı paça-i vaşak serhâddî, iki sof kaplı serhâddî, iki sof kaplı erkân, bir sırt-1 semur erkân, bir Ankûrî (Ankara) çuka sof semur serhâddî, bir sırt-1 semur serhâddî, bir serhâddî-i sincap, bir yeşil çuka kaplı semur kuyruğu biniş, iki sim sincap tulum, bir şal kablı pâce-i siyah tilki biniş, iki kakum cübbe, iki zağâresiz⁷² kakum cübbe ve bu kürklerin içine konulduğu bir çuka ferrâce kürk kabı, iki beyaz atlas üstlük kürk kabıdır.

60 Kurdun ense postudur. Bkz. Karaca, 568.

61 Postları kürk olan hayvanların göbek tarafındaki parçalarla yapılan kürklere verilen addır. Bkz. Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, (Ankara: Sümerbank, 1967), 179

62 Sansar ve gelinciğe benzer boz siyah kuyruklu bir hayvanın postundan yapılmış kürk. Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 1031.

63 Saray ileri gelenleri ve büyük devlet memurlarının giydikleri büyük yenli kürkün adıdır. Bu kürkü erkân-ı Devlet denilen yüksek memurlar giydiği için bu isim verilmiştir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 544

64 Kısa serasere (baştanbaşa) samur kaplı kürk adıdır. Sarayın yüksek adamları giyerdi. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3, 185

65 TS_MA_D_02294_0001_00_002.

66 Sincap türünden kediye benzer bir hayvan olan kakumun kürkü olup üstü beyaz sade kuyruğu siyah-tır. Padişahlar ve üst düzey insanlar giyerlerdi. Beyaz olması saflığı ve temizliğin simgesi olarak kabul edilmiştir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 141, 142; Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*. (İstanbul: Paradigma, 2011), 367.

67 Sert dokumalı, hâreli bir cins ipek kumaş, daha ziyade açık renkli olanları makbuldü. Halep'te, Şam'da ve Bağdad'da dokunursa da en makbulü Hind'de dokunan "Hind gezi" idi". Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 664; Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, 269; Enderunlu Vâsîf'ın bir şiirinde daha açık ifadesini bulmuştur; "Yüz sürme kimseye yok şimdiden tezi / Aldır babana anterilik mâvi bir gezi..." Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 125.

68 Bir cins kabarma çizgili kaba yünlü kumaş. Şayak nevinden kalınca kumaş; Menşei Hollanda olan bir çuka cinsidir. Bkz. Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, 596.

69 Kaba kalın kumaştan özellikle kaba şayaktan dikilen palto. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 146.

70 Kefe gümrüğünde işlem gören kürk, kuşak, gömlek, pantolon ve bunun gibi giysi türleri için kullanılıyordu. Bkz. Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, 179.

71 Tilki postlarının yanak parçalarından yapılmış samura yakın değerinde bir kürktür. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 102; Karaca, 568

72 Zağare; zahâreden galat, dıştan kaplı yaka kürkü Bkz. Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türkî*, 685.

Cübbe, kerrâke⁷³, ferace, biniş⁷⁴ ve yağmurluk: Bunlar bir Şamî şalı cübbe, on yedi beyaz gezî ve burûc-ı sâde, bir mâi cübbe, bir çuka cübbe, bir gezî şal kaplı elmâ cübbe, bir kömüşî gezî kaplı sırt-ı semur cübbe, bir yün mervî cübbe, yedi sandallı çuka cübbe, üç sandallı şâlî cübbe, bir incili altun kerrâke haricî takım, dört sof ferâce, bir gezî kaplı tilki boğazı biniş, sarı gezî kaplı biniş, bir keylâkî şal kaplı nâfe semur biniş, bir gözşal kaplı paça-i vaşak biniş, gezî kaplı fersâf biniş, dört çuka biniş, dört sandallı çuka biniş, bir rûd biniş, yedi sandallı Şamî biniş, bir sade kakum biniş, iki sâye kerrâke yağmurluk tur.

Kaftan, entâri, aba ve kaput: Bunlar; dokuz çitli ve sade alaca kaftan ve entâri, bir sarı entâri, bir gezî kaftan, bir sâye kaput ma'a başlık ve kese, otuz bir kutnî ve hıyârî kaftan, bir beldâr entâri, bir çitârî⁷⁵, bir zibûn⁷⁶, on kaftan, bir sâye kaput, bir kebe⁷⁷, bir peşî⁷⁸, iki aba⁷⁹ dır.

Kavuk, destâr⁸⁰, pûşîde ve sarık: Bunlar; üç kavuk ma'a destâr, on dört kavuk, sekiz destâr, dört kavuk ma'a destâr, dört âlâ destâr, altı yedek pûşîde⁸¹, bir yüz sarığı, sim poşî (sarık), iki başlık tır.

Şal: on sekiz çiçekli şal, bir sim çuka şal, dört elvân çâr şal, on çiftli ve çiçekli şal, iki parça şal, üç buhur şal, bir nehûr? şal, Nepalunkârî? şal,

Kuşak ve Palaska: Bunlar; bir Mardinî fûte⁸², altmış Sâkızî fûte, iki beyaz Mardinî fûte, üç kırmızı ve beyaz sâkızî fûte, on üç âlâ fûte, iki Cezâyirkârî kuşak, bir Cezâyirkârî nâle, iki gayret kuşağı, ikisi vezne dört palaska⁸³ dır.

73 İnce softan hafif ve dar üstlük elbise, alimler tarafından giyilirdi. Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 1154

74 Özellikle yüksek rütbede bulunanların giydikleri geniş cübbeye verilen addır. Biniş cübbeden daha geniş ve kolları daha uzundu. Bunun pek bol olanına ferace denirdi. Sümbülzade Vehbi bir beytinde biniş güzel tarif etmiştir; “Binişin de yakası yağlı idi/Kuşağı göğsüne dek bağlı idi” şeklinde Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 235.

75 İpekle karışık pamuk ipliği ile dokunmuş sarı ve kırmızı çubuklu bir kumaş; özellikle Şam'da dokunurdu, İstanbul piyasasında halk isteği görmüş makbul kumaşlardandı. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 77

76 Vaktiyle kaftan altına giyilen kısa pamuklu, Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 682.

77 En kalın keçenin adı, çoban kepenekleri kebeden yapılırdı. Eskiden halkın dilinde “en küçük bir ilgisi olmadığı halde herhangi bir işe, söze karışanlara: “Abacı, kebeci, sen neci!...”denirdi. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 7, 152. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 1143'te yünden aba der.

78 Entâri, bazı elbiselerin yanlarına ilave olunan üçken şeklinde parçalara derler. Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 356.

79 Kaba ve kalın yünlü kumaştır. Abadan şalvar, potur, cepken, salta, yelek, cübbe, yağmurluk, mest ve terlik yapılırdı. On yedinci yüzyıl ortalarında yaşayan Abaza Mehmed Paşa zevkli, zarif giyim kuşamı ile İstanbulluları hayran bırakmış, süse düşkün gençler kendisini taklit ettiği gibi genç hükümdar IV. Sultan Murad da bunların başında yer almıştır. Abaza Mehmed Paşa'nın abadan kestirip giydiği ve padişah tarafından taklid edilen bir cepken, büyük şehirde moda olmuş “Abaza Kesimi Aba Cebkenler” bütün İstanbul gençlerinin sırtlarında görülmüş. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. 7

80 Başa giyilen, takke, fes ve emsali şeylerin üzerine sarılan sarık manasına gelen bir tabirdir. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 431.

81 Farsça örtülmüş demektir. Örtü yerine kullanılan bir tabirdir. Mushaflarla kavukların üzerine örtülen pûşîdelerin kumaş üzerine altın ve gümüş telle suze denilen nakış işlemelileri olurdu. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 782.

82 Bir işlerken veya hamamda bele bağlanan kuşak Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 1008.

83 Macarcadan gelmiş, fişeklik demektir. Gümüş ve tunçtan veyahut kavsaldan yapılan mahfaza, kayışla

Gömlek, peştemâl, don, donluk, mendil, ihram ve gecelik: iki çuka gömlek, bir hilâlî gömlek ma'a don, iki gömlek, iki Şamî peştemâl, bir beyaz don, dört elvân çuka donluk, üç çuka donluk, on atlas donluk, altmış altı zerdî ve sade donluk, beş sof donluk, iki üstüvâne⁸⁴ bir dibâ⁸⁵ on âlâ donluk, altı şılâ hatâyî donluk, üç atlas donluk, iki sakızî hatâyî donluk, altı mendil, otuz iki ihram.

Seccade: bir süzenî⁸⁶ seccâde, bir cedid kaliçe (halı) seccâde.

Diğer elbise ve kumaşlar: bir çuka çakşır (çamaşır), üç çuka ve sade ve sof sukendîkab, bir hatâyî⁸⁷ zâr⁸⁸, bir kutnî⁸⁹ zâr, altı sâkizî hatâyî, bir çiçekli kumaş, bir top hatâyî kumaş, bir top kadife kumaş, on iki hindî çiçekli zerî ve sade, on iki hindî çiçekli zerî ve sade, yedi çitârî ve gezî, bir alaca şamî, bir top şalî, otuz üç gezî ve sarı ve kutnî, iki burûç, iki köhne sırmalı cuşe, dört işlemehâvi, iki ürbe (bez), beş şâlî ve sof kerrâke, dört top şâlî parça, bir top sof, üç işleme hâvî, dört sade gama, on kebir kaf kehriba işlemeli yaşmak çit, dört kirbas (kirpas)⁹⁰, beş yeşim ve lacivert işlemeli taşlıca kirbas ve yaşmak çit, dokuz kehriba işlemeli çit, sekiz yün işleme hatâyî, altmış sekiz sade hatâyî, on iki hatâyî, dört top şamî, beş acem tomarı, üç top kadife kumaşı dışında sekiz silecek, bir yıldızlı sim, bir sim kaplı yeşim kumaş, beş muhtâr hatâyî ve gezî kumaşı vardır.

Bohça: bir yuma olur bohça, bir hatâyî bohça.

Mobilya ve diğer eşyalar: dört kehriba ve yeşim işlemeli taşlıca geçme⁹¹

Kitap: otuz iki cilt kitap ve risalesi vardır. Ölmeden önce Arapsun'da yaptırdığı külliye medresesine de iki yüz altmış dokuz cilt kitap göndermiştir.⁹²

-
- bele bağlanır veya asılır, süvari çantası olarak da bilinir. Bkz. Şemseddin Sami, Kamûs-ı Türkî, 346.
- 84 İçi boş direk şekli, silindirik şekli Bkz. Şemseddin Sami, Kamûs-ı Türkî, 109.
- 85 İpekli ve renkli kumaş, bir nevi canfese kumaşa verilen addır. Altın veya gümüş karışık dokunmuş çiçekli ipekli kumaşlara da diba-yı munakkaş denirdi. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 29.
- 86 İnce iğne işi, bir çeşit ince nakış, kasnak işi nakış. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 966.
- 87 Hatâî şeklinde de yazılanı aynı anlama gelir. Aslında teship sanatına has bir kavram olsa da ipekli bir kumaş türüne de bu ad verilmiştir. Sade, telli, nevezuhur hatâî çeşitleri vardır. Eskiden kullanılan kağıtlardan birine de hatâî denilmiş olup Türkistan'da Hatay şehrinde imal edildiği için bu ismi almıştır. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 765, 766; Şâir Nedim'in şu beydinte hatâyî kumaşın çekiciliği bir başka şekilde ifade edilmiştir: "Limoonî hatâyîde o pistâna nigâh et / Hiç böyle celî şâşaa nârenc bulunmaz" Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 129
- 88 Üzerindeki notta: "iki gün mukaddem bu zamandan evine götürüldüğü şerh verildi" yazılıdır. BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001.
- 89 İpekli, kalın ve eni dar kumaş çeşitlerinden biridir. Ekserisi fes rengi zemin üzerine sarı çubuklu idi. Hint'ten gelenlere "kutnî-i Hint" ismi verilirdi ve Avrupa kutnilerinden daha sağlam olduğu için daha değerli tutulurdu. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 333.
- 90 Kirpas Farsça, Kirbas Arapçadır. Astarlık bezin eski adı olup keten ipliğinden yahud pamuk ipliğinden dokunur; bez anlamındadır. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 157
- 91 Muhtemelen geçme rahle kastedilmektedir. Pakalın geçme rahleyi iki parçanın birbirine geçmesinden oluşana dendiği yazar. Sade olduğu gibi sedef işlemeli olanı ve sedeflerin ortasına altın yuva ile yakut ve firuze taşlar örtülmüş emsali bulunmayacak olanlarının Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunduğu bahseder. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 655.
- 92 "merhûm-ı müşârun-ileyhin Arapsun'da ihyâsı olan câmi'-i şerîf civarında kâin kütübhâneye vaz' için vefâtından mukaddem irsâl eylediği kütüb-i celîle defteri mücebince müderris ve kâimmakâm-ı mütevellî ve nâzır-ı vakf ve derbend ağası zîde kadruhum ve sâir iktizâ edenler muvâcehelerinde ta'dâd olunarak kütübhâne-i mezbûreye vaz' ve teslim" VGMA. Defter 339, s.415'naklen Abanoz, *Gülşehir'in Bir Değeri 'Silahdar Seyyid Mehmet Paşa' Hayatı ve Eserleri*, 104, 125.

3.3. Silahları ve Diğer Savaş Aletleri

Karavezir'in silahlarına gelince kılıç, kalkan, mızrak, miğfer, topuz ve birçok tüfek çeşitleri ile hançer ve bıçaktan başka bir de arazide gerekli olan dürbünü vardır. Savaş aletleri olması yanında mücevherlerle kaplı çok değerli birer aksesuar olarak da kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunları türlerine göre sıraladığımızda daha iyi görülecektir.

Bıçak ve hançer: Bir mücevher altın bıçak, Tepesi bir aded elmaslı zümrüd kabzalı mücevher altın bıçak, bir tepesi zümrütlü lacivert kabzalı mücevher altın bıçak, bir yeşim kabzalı tepesi mücevher altın bıçak, bir elmaslı bıçak, bir mücevher altın hançer.

Dürbün ve mercek: Bir adet elmaslıca dürbîn-i dest (el dürbünü), bir pertusûz⁹³.

Kılıç, Kalkan, Mızrak, Topuz ve Miğfer: Bir ruğânî kalkan, bir yeşim kabzalı sim bendli kılıç, mücevher kabzalı altın tutmalı kılıç, üç altın tutmalı kılıç, üç simli kılıç, dört simli gaddâre⁹⁴, sekiz simli gaddâre, üç mızrak, dört sade beyze⁹⁵, iki debûs⁹⁶, bir gergerdân debûsu vardır.

Piştov⁹⁷ ve Tüfek: üç simli piştov ma'a silahlık, üçü sade ikisi sim beş mercanlı piştov, iki firengî piştov, iki sim piştov, bir sade piştov, bir incili silah, on dokuz som ve etus? kundaklı tüfek, iki sade tüfek, otuz altı küçük büyük tüfek olmak üzere toplam yetmiş bir silahı vardır.

3.4. At, koşum takımları ve diğer malzemeler:

Karvezir'in muhallelâtında Yerebatan ahırında bulunan ve İstabl-ı âmireye teslim olunan esbân ve bârgirânî başlığıyla verilen kayıta kırk dört atı, on iki bârgir dışında yular, tapkur, rişme, rikap, raht, çapkur raht ve eğer gibi biniş takım ve malzemeleri vardır. Şimdi bunları kısa başlıklarda, açıklamalarını da dipnotlarda vermeye çalışalım.

At ve bârgir: on yedi kır esb, on dorî esb, üç al esb, bir kızıl kır esb, bir akçekal kula esb, bir kır tay, bir al esb, bir al mısırî esb, iki dorî mısırî, bir kır mısırî, bir zülf-i siyâh mısırî, üç işhâ mısırî, erhem? mısırî, ihraç mısırî, beş kır bârgir, iki işhâ bârgir, bir dorî bârgir, bir yağız bârgir, bir cebel bârgir, bir al bârgir, bir kır kollu bargir vardır.

Koşum takımları, eğer ve raht⁹⁸: iki sim çapkun⁹⁹ ve katurî iki esb sim çapkun, beş yaldızlı sim çapkun rahtı ma'a başlık, bir yaldızlı sim çapkun sırlı raht ma'a başlık ve gaddâre ve debûs, bir sim çapkun rahtı ma'a başlık, bir yaldızlı sim çapkun raht ma'a gaddare, iki simli eğer, on sim karalı eğer, beş simli eğer, üç ticari eğer, iki simli eğer, üç eğer pûşîdesi (örtüsü). Bir yaldızlı midilli rahtı ve eğer ve debus ve gaddâre ve rikâb vs., bir mercanlı sırma raht ma'a başlık, bir beyaz sim çapkun rahtı, iki yaldızlı sim çapkun rahtı, iki divân rahtı¹⁰⁰ takım, bir sim yaldızlı kebir raht ma'a başlık ve

93 Portusuz, güneşe tutulduğunda ışığı bir yere odaklayarak altına gelen şeyi yakan bir çeşit cam gibi, eşyayı büyütme ve küçültme yarayan alet Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 350.

94 Ağız ve iki tarafı keskin bir tür kılıç Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 962.

95 Demir başlık, miğfer Bkz. Devellioğlu, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 97.

96 Topuz. Bkz. Devellioğlu, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 170.

97 Tabancadan evvel kullanılmış olan iptidai silahlardan birinin adıdır. Bir aralık orduda harp aleti olarak kullanılmış ancak yeni silahların yanında bir kıymeti kalmadığı nazarıyla 1800 yılında şişhane ve eğri kılıçla birlikte ordu kadrosundan çıkarılmıştır. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 779.

98 At takımı Bkz. Devellioğlu, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 874

99 Çok yürüyen çok koşan, Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 493; Çapkın at: hızlı koşan at Bkz. Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 62.

100 Erkânın divana giderken ve merasim sırasında kullandığı gümüşlü eğer takımına verilen isimdir. Bkz.

döşeme ve rişme¹⁰¹ ve sim rikâb ve kareli çuka kesme ve sim kaplama eğer, bir simli yeşim raht dır.

Kesme¹⁰² : Karavezir'in toplam otuz beş kesme yani at zırhı var olup bunlar; bir yaldızlı sim karalı mezlelu? kesmesi, dört yaldızlı sim karalı zibâ kesme, altı üstüfe kesme, üç sakızkârî kesme, bir sırma işleme atlas kesme, üç sırma işleme çuka kesme, iki işleme hâre kesme, üç yaldızlı sim karalı desta(r) kesme, bir mercanlı sim karalı desta(r) kesme, bir yaldızlı sim karalı çuka kesme, altı karalı kesme, dört sırma kesme dir.

Rikâb¹⁰³, **rişme**¹⁰⁴, **tapkur**¹⁰⁵, **kemer ve yular**: on çift sim rikâb-ı esb, bir çift sim rikâb çift, beş çift sim rikâb, bir çift mercanlı rikâb, dört simli rikâb, dört tombak rikâb, beş yaldızlı sim kebir kemer-i raht ma'a başlık, dört rişme, iki sim kemer-i raht ma'a başlık ve rişme, yedi yaldızlı sim kemer-i raht ma'a rişme, dört yaldızlı sim kemer-i raht ma'a başlık, rişme ve ğaddare, bir de mercanlı, üç tapkur, biri topak yedi yular dır.

3.5. Günlük yaşam malzemeleri:

Karvezir'in günlük mutfak eşyaları arasında Saksonya işi bardak, kâse, çay ibriği, fincan, sahan, sürahi ve tabak gibi çeşitli malzemeler bulunmaktadır. Saksoniyekârî veya Saksoniye bardak, kâse vs. şeklinde kaydedilmiştir. Bu eşyalar devletin en tepesindeki kişilerin Avrupa ürünü eşyalara olan ilgisini ve toplumun yaşayışında kültürel etkilenme alanına dair somut veriler olması açısından önemlidir.

Kahve ve çay takımı, çay ibriği, fincan, kahve ibriği ve diğer malzemeler: Dokuz billûrmis¹⁰⁶ bardak, beş saksoniye bardak üç ayak, on bir saksonyekârî billur bardak elli bir sade bardak, kâse, ibrik sandık, üç çay ibriği, dört saksoniye çay ibriği, bir minakârî çay ibriği, otuz beş saksoniye fincanı, on iki eski maden fincan, on minâkârî fincân, bir sim kahve ibriği, yirmi dokuz sağır ve kebir kahve ibriği, beş hatâyî kahve pûşidesi, iki işleme şâhî şal kahve makramesi¹⁰⁷, beş işleme hâre kahve makremesi, on beyaz hâre kahve makramesi, iki işleme gezî şâl kahve makramesi dir.

Askı, iskemle, cüzdan, makas, sineklik, peşkir: iki sim askı, iki nuhas (bakır) askı, bir tombak askı, bir sim iskemle, dört hatâyî sini (tepsi), iskemle ve şiltesi, bir sırmalı cüzdan, iki makas, bir sim makas, dör fûte, iki sim saplı sineklik, bir yün sineklik, üç sâkızî peşkir (el havlusu), leylî peşkir.

Tıraş malzemeleri: sekiz işleme berber peşkiri, bir som sakal tarağı ma'a som işleme alât, iki ustura, bir sûzenî işleme terlik berber leğeni ma'a makrame, bir şal işleme berber leğeni ma'a makrame.

Güğüm, İbrik, Leğen, maşraba ve benzeri eşyalar: bir ocak güğümü, bir sağır güğüm, dört güğüm, altı leğen ma'a ibrik, bir leğen ma'a kapak, bir abdest leğeni, dört sim leğen ma'a ibrik, bir yaldızlı nühas legen ma'a ibrik, bir yaldızlı abdest leğeni, bir nühas leğen ma'a ibrik, bir leğen-i

Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 467.

101 Zincirden gem, Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 665.

102 Eskiden, savaşlarda ata giydirilen bir çeşit zırh. Bkz. Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 147.

103 Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 669.

104 Hayvan başlığında burun üzerine gelen zincir, Bkz. Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 187

105 Tabkur kolanı hâşeyi eğere bağlayan kolan, Bkz. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 865

106 Billur gibi, billura benzer; saydam cam.

107 Makrama kenarı işlemeli baş örtüsü, destmal, havlu, peşkir yerlerine kullanılan bir tabirdir. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 393-394.; Mahrama, mıkrama mendil, baş örtüsü, havlu. Bkz. Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 165.

çameşuy (çamaşır), bir sim leğen ma'a ibrik, bir tombak leğen ma'a ibrik, bir nühas abdest leğeni, bir leğen ma'a ibrik, bir sim leğen ma'a ibrik, bir minâkârî leğen ma'a ibrik, sekiz maşraba.

Tabak, kase, makrame, kavanoz, sofrâ benzeri eşyalar: on beş fağfûr¹⁰⁸ kâse, seksen beş sağır fağfûr kâse, iki kaşık, sekiz mercânî yeni dünya som kaşık, iki ibrik, yedi mercanî kaşık, üç som kaşık, yirmi yedi hamâs kavanoz, iki fağfur kavanoz, bir kebir fağfur kavanoz ma'a kapak, iki kase, elli dört dülbend işleme taam makremesi, yirmi def'a taam makramesi, dört nuhas sini, bir nühas vasat sini, sekiz nühas sini, bir yaldızlı sini, bir sağır yaldızlı sini, bir sim sini, iki hatâyî sini ve pûşidesi, üç yaldızlı nühas sini, bir tombak sini ma'a tas, yedi çit sofrâ, üç hatâyî sofrâ, üç tombak ve minâkârî su taşı, bir ma'a saksoniye sürâhî, bir tosbâ sürâhî, bir sim süzgi (süzgeç), iki billur tabâk ve kâse, üç beçkârî tabak, sekiz saksûniye sahan ma'a tabak bir tas, bir tabak, altı saksûniye kâse ma'a tabak, on tombak tabak ma'a kapak, üç fağfur tabak, yüz yirmi beş sağır fağfûr tabak, on beş nühas tabak, on altı tabak, üç yüz sağır külçe tabağı, bir sahan tablası, iki tas ma'a kapak, bir taşlama altın zarlı gergerdân tas, bir altın kakma tombak tas, bir tas, iki hamâm taşı, üç birûn taşı, bir taş, bir tompak tepsi, bir pirinç testi, bir nühas, bir sim testi, bir taşlıca yeşim nemekdân (tuzluk), beş sim nemekdân, üç yağlık, yirmi bir yağ yemenisi, elli dokuz tombak zarf¹⁰⁹ ma'a kapak, bir sim zarf, üç sim mücevher hafe ma'a kaşık, on beş tombak kaşık.

Isınma araçları: Isınma aracı olarak iki döküm mangal ma'a tahta, biri bakır iki mangal daha vardır.

Aydınlatma malzemeleri: on üç pirinç şamdan, iki sırma mum sofrası, bir sim çukalı fener, bir sim sirâci ma'a simleme zarf, bir vasat sim şamdân, bir vasat sim sağır şamdân, ikisi sağır üç sim karalı sofrâ, iki sim hanguz desti ma'a başlık, bir sim karalı çuka haşe, bir yeşil işleme haşe, iki tombak dekân çift, boyacı çanağı işleme haşe, iki sırmalı mum haşe, dört bâb kebirân rus, üç sim şamdân, iki sim buhûrdân ma'a güllâbdân, üç tombak şamdân, bir sim mumluk tur.

Oturma eşyaları, minder, yastık, yatak, örtü ve yüz malzemeleri ile çeşitli mefruşat: iki kutnî ma'kad, iki minder, iki şilte, iki çit şilte nev sanduk, bir yatak-ı nehârî, bir çit pencere perdesi, bir çuka perde, yüz on altı kutnî ve üstüvane ve çit ve kıbrıs basması yastık, yirmi altı üstüvane ve çuka ve cit ve kıbrısî ma'kad, otuz iki minder, on şilte, beş çit pûşide, bir kırmızı döşek, iki sâkizî yasdık ve ma'kad takımı, bir selânikî yasdık ve ma'kad ve nehârî takımı, dört yüz yastığı, bir döşek, iki üstüvane sofrâ, iki işleme taam makramesi, iki tabla makremesi, on yedi işleme hâvî, bir hatâyî boğça, bir boğça, dört sırmalı keçe, üç cezâyir kaliçesi, otuz dokuz fitilli yastık, iki beçkârî sofrâ, üç peşkir, bir sim karalı sofrâ, yirmi yedi işleme testi pûşidesi, sekiz makrame, üç kaplan postu, on bir döşeme yastık.

Seccâde: bir sûzenî işleme şal seccâde, bir sakızî cedid seccâde, üç telbuka Seccâde, bir çuka sağır seccâde, bir kaliçe seccâde, iki sûzenî işleme şal seccâde, bir hâre seccâde, altı telbuka seccâde, üç telbuka sof seccâde, üç sof çuka seccâde, iki telbuka sof seccâde, üç telbuka mihrablı seccâde dir.

Mobilya türü eşyalar: Bir ırkât kutu, bir dâvend sandık, bir beyaz yük sandık, bir kebir âyniye, bir kütüb ve resâil olur tahta sanduk, bir fağfur tahta sanduk, on altı saksoniye çiçek sepet, bir raf, bir bakır üstüne minâ kakma sepet ma'a kapalı sandık, bir saksoniyekârî üstüveç sandık, bir

108 Çin'de yapılan her türlü porselen evânî için kullanılan bir tabirdir. Fağfurî şeklinde de kullanılır. Çini ile arasındaki fark fağfurun yarı şeffaf olmasıdır. Beyaz çiçeklisinde hataî âdisine kâşî denir. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 582.

109 Burada zarf, paket, kutu, kılıf anlamında kullanılmıştır. Bkz. Kadir Gökçüoğlu, *Moheg Türkçe-Farsça Sözlük*, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2005), 283.

simli sehpa, iki saksoniye sandık tır.

Koku ve Buhurdan: Bir fağfûrî anberdân, yetmiş dört bûyî (kokuluk), bir aruşek koku, bir miktar anber, üç sim güllâbdân ma'a buhûrdân, iki mücevher sim güllâbdan ma'a buhûrdân, iki tosbak güllâbdan ma'a buhûrdân, dört yeşil işleme güllâbdân makramesi, on güllâb makramesi, on altı güllâbdân işleme güllâb makramesi, bir tombak küllâbdan ma'a buhûrdân, bir itrdân dır.

Panzehir: on pâdzehir¹¹⁰, bir pâdzehr ma'a altın zarf, iki mücevher altın zarf ma'a pâd-zehr.

3.6. Altın, mücevher, değerli eşyalar, tütün içim takımları ve yazı malzemeleri:

Altın, mücevher ve değerli eşyalar: Beş tunus altını, dört ceneviz altını, bir elmaslı altın kutu, bir yeşim kutu, üç mücevher altın kutu, bir mücevher halik, iki minâlı altın zarf, on altın zarf, bir altın nokrekî.

Yüzük, gözük ve diğer eşyalar: Bir gözük ma'a arusek tarak, üç kebir elmas yüzük, bir pırlanta elmas yüzük, üç zümrüt yüzük, bir gök yakut yüzük, bir tahte la'l yüzük, bir tepeleri zümrütlü elmaslı cımbız, bir tepesi yakutlu elmaslı cımbız, bir tepesi zümrütlü elmaslıca sim kabzalı cımbız, iki mücevher zarf ma'a fincan, iki yeşim imameli, bir mücevher kutusu, iki mücevher zarf, on beş sim zarf, yirmi minâkârî zarf, bir mücevher işli aba dır.

Saatler: Karavezir'in toplam yirmi altı saati olup bunlar; üç mücevher saat ma'a köstek, iki elmaslı saat ma'a köstek, sekiz elmaslı altın saat, bir altın saat, bir minâkârî saat ma'a köstek, bir yeşim mücevher saat, bir kanârya saati, bir pîštahta saati, bir çalar şebihî saati, bir kebir tombak saat, bir rehâvi çalar tahta saati, dört çekmece saati ve bir başka saat tir.

Nargile, çubuk takımları ve diğer tütün içim malzemeleri¹¹¹: Karavezir'in bu tür malzemelerine bakılırsa oldukça iyi bir tütün içicisidir. Maiyetinde sırf bu işle uğraşan bir duhancı (tütüncü) vardı. Malzemelerine gelince ikisi yeşim dördü kehribâ olmak üzere altı yeşim ve kehribâ imâmeli kiraz çubuk, bir sade çubuk, bir altın nargile ma'a şişe ve mârpuç, bir taşlıca altın nargile ma'a şişe ve mârpuç, sim yaldızlı sim nargile ve saksoniye şişe ve mârpuç, dört kebir kehribâ imameli yeşimî çubuk, yedi kehribâ imameli kirâs çubuk, on dokuz sim dühân tablası, altı taşlı yeşim imameli kiraz çubuk, beş kehribâ imâmeli yeşimî çubuk vardır.

Tesbih: Sim narçil¹¹², iki narçil dir.

Yazı malzemeleri: Bir sim hokkalı ruğâni divit ve sim divitleri vardır.

Diğer malzemeler: Ne takımı olduğunu bilemediğimiz bir takım malzeme, bağârureş? ve bağarıkdan? denilen iki nesne ki Tarama sözlüğünde “bağa” için kaplumbağa, kaplumbağanın ka- buğu denmektedir.¹¹³ Belki de bundan yapılmış bir süs eşyasıdır.

110 Farsça'da zehir karşıtı anlamında zıd-ı zehr, pad-zehr Türkçe'ye panzehir olarak geçmiş. Bkz. Golkarian. *Moheg Türkçe-Farsça Sözlük*, 201.

111 Devrin tütün kullanımıyla ilgili Cevdet Paşa'nın oldukça ilginç bir notu vardır; “aslına bakılırsa tütün kullanmanın haram olmadığı hakkında fıkıh adamlarının birçok risaleleri olup cevaz var mı, yok mu, kesinlikle ayırmak, zor bir iş olduğundan günden güne yaygın hâle gelip çoğalarak öyle ilerlemiştir ki, bir toplantıda bulunan 15 kişi içinde tütün içmeyen, ancak iki yahud üç kişi kullanmayıp âlet ve edevatının düzene konulmasında da herkes gücü yettiği kadar gösterişlerinden 5 kese akçaya kadar bir çubuk takımı satılmağa başlandı” Bkz. Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet, II. Cilt*, Üçdal Neşriyat, 211.

112 Denizden çıkan yüzürü gibi bir maddenin adı, Hindistan cevizi meyvesi diyenlerde vardır, bundan yapılan ve kullandıkça sararan tesbihler makbuldü. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, 654.

113 Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 34

Sonuç

Seyyid Mehmed Paşa'nın seyid zümresinden geldiğine dair gösterilen referanslar daha dikkatli ve daha çok zamanlı bir araştırmayı gerektirse de bu çalışma çerçevesinde çok ayırt edici bir husus da değildir. Nihayetinde sadrazamlık makamında geçirdiği sürede ve daha önceki görevinde I. Abdülhamid'in şahsını ve politikasını doğrudan etkilemiş dolaylı olarak tarihin akışında etkili olmuştur. Veziriazamlık yaptığı döneme ait gelir kayıtları oldukça iyi bir gelire sahip olduğunu göstermiştir. Özel mülkünden tahsis ettiği gelirlerle kurduğu vakıf vasıtasıyla doğduğu köyü kazaya dönüştürerek, çocukluk yıllarında gördüğü Muşkara'nın Nevşehir haline dönüşünden ve Damat İbrahim Paşa'dan etkilendiği açıktır. Verem hastalığından genç sayılabilecek bir yaşta; kırk beş yaşında öldüğünde geride bıraktığı eşyaları zenginliğini ortaya koymaktadır. Muhallefât defterinde gayri menkullerine ait kayıtların olmaması bu durumunun çok daha iyi bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Muhallefâtının satışından elde edilen gelirlerin tutulduğu arşiv kaydının da eşyalarının tamamına ait olmadığı anlaşılmıştır. Bazı kişilerin zimmetindeki paralarına bakılırsa çevresine kredi sağladığı, giyim eşyalarının çeşitliliğine bakılırsa zevkli ve gösterişli giyinmeyi sevdiği, mücevher ve değerli taşların kullanıldığı türlü türlü giyim eşyaları ve silahları olduğu, birçok cins ata sahip olduğu, günlük yaşam malzemelerine bakılırsa Akdeniz, Ortadoğu ve Doğu menşeli eşyalarının çoğunlukta olması yanında Avrupa menşeli eşyaları da kullanması çevre kültürleri bilen bir yaşam sürdüğünü, onlarca çeşit nargile ve tütün içim malzemesine sahip olması onun iyi bir tütün tiryakisi olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak Arapsun köyünden devletin zirvesine kırk beş yıllık bir hayat hikayesi Karavzir Seyyid Mehmed Paşa; iyi bir politikacı, yönetici, yardımcı, koruyucu, yenilikçi, zevkli, eğlenceli ve zengin birisi olmasından öte I. Abdülhamid'in iyi bir adamı olmuştur.

Kaynakça

BOA_D_BŞM_d_04892_00001.

BOA_D_BŞM_MHF_d_12876_00001.

TS_MA_D_02294_0001_00_002.

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar No: 2570; *Gülşehir'de Karavezir Seyyid Mehmed Paşa Külliyesi Vakfiyesi*.

Abanoz, Fatih. *Gülşehir'in Bir Değeri 'Silahdar Seyyid Mehmet Paşa' Hayatı ve Eserleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2013.

Ahmet Cevdet Paşa. *Târîh-i Cevdet II. Cilt- I. Kitap*, Haz. Şevki Nezihi Aykut, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.

Ahmet Cevdet Paşa. *Târîh-i Cevdet III. Cilt*, Haz. Abdülkadir Özcan, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.

Ahmet Cevdet Paşa. *Târîh-i Cevdet*, 2.Cilt, Sdlş. Dünder Günday, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1977.

Barkan, Ömer Lütfi. "Edirne Askerî Kassaâmına Ait Tereke Defteri (1545-1659)", *TTK Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, III, sy 5-6 (1966): 1-479.

Çadircı, Musa. "Hüseyin Avni Paşa'nın Terekesi," *TTK Belgeler Serisi*, XI/15 (1986), 145-164.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 2000.

- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2013.
- Golkarlan, Kadir. *Moheg Türkçe-Farsça Sözlük*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.
- İnalçık, Halil. "XV. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimaî Tarihi Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XV, sy 1-4 (1954 1953): 51-75.
- İpşirli, Mehmet. "Temliknâme", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 40:430-31. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011.
- Karaca, Filiz. "Kürk", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 26, (2002): 568-70.
- Koçu, Reşad Ekrem. *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara: Sümerbank, 1967.
- Mehmet Süreyya. *Sicilli Osmanî*, IV, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Özcan, Tahsin. "Muhallefât", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30, (2005):406-407.
- Öztürk, Said. *Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahsil)*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1995.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1983.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1983.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1983.
- Sarıcaoğlu, Fikret. *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001.
- Şemseddin Sami. *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.
- Telci, Cahit. "Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, sy. XXII/2 (2007): 167-193.
- Telci, Cahit. "Turgutlu Voyvodası Seyfî-zade es-Seyyid Halil Ağa'nın 1791 Senesinde Müsadere Edilen Muhallefatı", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXII, sy 1 (2007): 173-216.
- Cezar, Yavuz. "Bir A'yanın Muhallefatı", *Bulleten* XLI, Sy.161 (1977), 41-78.
- Ünal, Mehmet Ali. *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma, 2011.

Tablo 1. BOA_D_BŞM_
MHF_d_12876_00000'nolu defterin transkripsiyonu.

Sadr-ı âli iken hulûl-ı eccl-i mev'üdiyle irtihâl-i dâr-ı bekâ iden vezîr es-seyyid Mehemmed Paşa'nın şerefsudûr iden fermân-ı âlileri mücebince bâb-ı hazret-i asafide mevcûd bulunan ma'rifet-i şer' ve saâdetlü defterdâr efendi hazretleri ve hazine-i hümayûn kethüdâsı ağâ nezâretiyle tahrir olunan muhalledâti defteridir.		
A	Sarây-ı mezkûrun haremide müteveffâ-yı müşârileyhin odasında mevcud bulunan.	
sıra	eşyanın cinsi	adedi
1	Kutni ve hıyârî kaftan	31
2	Sade ve gezî çiçekli 'antârî	32
3	Çiçekli şal	11
4	Çitli ve sade alaca kaftan ve 'antârî	9
5	Sâmî şali cübbe	1
6	Beyaz gezî ve burûc-ı sâde	17
7	Maî ...	1
8	Gezî kablû dilkü boğazı biniş	1
9	Palazğare? kakum	1
10	Beyaz gezî kablû kakum	1
11	Çuka cübbe	1
12	Simli sağır nâle	2
13	Yeşim kabazlı sim bendli kılıç kabza	1
14	Yeşim ve kehribâ imâmeli kiraz çubuk	yeşim 2, kehribâ 4
15	Sade çubuk	1
16	Döşeme yaştık	11
17	Kutni ma'kad	2
18	Minder	2
19	Şilte	2
20	Çit şilte nev sanduk	2
21	Yatak-ı nehârî	1
22	Döşek ...	1
23	Döküm mangal ma'a tahta	1
24	Çit pencere perdesi	1
25	Çuka perde	1
26	Kebe	1
27	Yüz sarığı	1
28	Piştahta derûnunda mevcud bulunan	
29	Mücevher altun bıçak	1
30	Mücevher altun hançer	1

31	Zümrüd ve altun nişâneli inci sebihâ	2
32	Mücevher saat ma 'a köstek	3
33	Pad-zehr (panzehir)	7
34	Elmaslıca dürbin-i dest	1
35	Sade Felemenk Sebihâ	5
36	Tunus altunı	5
37	Ceneviz altunı	4
38	Tepesi bir aded elmaslı zümrüd kabzalı mücevher altun bıçak	1
39	Elmaslı altun kutu	1 yeşim 1
40	İncü nişâneli sebihâ	1
41	Mercan ve nâfe sebihâ	2
42	Tepesi zümrüdlü lacivert kapzalı mücevher altun bıçak	1
43	Yeşim kabzalı tepesi mücevher altun bıçak	1
44	Gözlük ma'a arusek? tarak	1
45	Kebir elmas yüzük	3
46	Pırlanta elmas yüzük	1
47	Zümrüd yüzük	3
48	Gök yakut yüzük	1
49	Tahte la'l yüzük	1
50	Kutbîne ve üstüvane ve çit ve Kıbrıs basması yaştık	116
51	Üstüvane ve çuka ve çit ve Kıbrıs ma'kad	26
52	Minder	32
53	Şilte	10
54	Çit püşide	5
55	Kırmızı döşek	1
B	Saray-ı mezkûrun hâriciyesinde begler odasında mevcud bulunan	
1	Gezî şal kablû nâfe semur ...	1
2	Sarı entârî	1
3	Beyaz don	1
4	Döküm mangal ma'a tahta	1
5	Hatâyi Zâr (iki gün mukaddem bu zamandan evine kötürüldüğü şerh verildi)	1
6	Kutni zâr	1
7	İhrâm	1
8	Sim hokkalı ruğâni devît (divit)	1
9	Kavuk ma'a destâr	3
10	Kütüb ve resâil, cild	32
11	Sim çuka şâl	1

C	Saray-1 mezkûrun hâriciyesinde hazîne odasında mevcut bulunan	
1	Tente derûnunda; Tepeleri zümrütlü elmaslı cımbız	5
2	Tepesi yakutlu elmaslı cımbız	1
3	Elmaslı bıçak	1
4	Elmaslı Saat ma'a köstek	2
5	Elmaslı altun saat	8
6	Altun saat	1
7	Minâkârî saat ma'a köstek	1
8	Yeşim mücevher nemekdâr	1
9	Mücevher altun zarf ma'a pâd-zehr	tahî 1, sir 1
10	İncili silk sebihâ	1
11	Tepesi zümrütlü elmaslıca sim kabzalı cımbız	1
12	Mücevher zarf ma'a fincan	2
13	Irkât-ı kutu	1
14	Mücevher altun kutu	3
15	Mücevher halik	1
16	Taşlıca yeşim nemekdân	1
17	Pad-zehr	3
18	Pad-zehr ma'a altun zarf	1
19	Fağfûrî anberdân	1
20	Silk sebihâ	6, bez 2, mercan 2
21	Ceviz sandık;mücevher kabzalı altun tutmalı kılıç, kabza	1
22	Tombak ve minâkârî su tası	3
23	Tompak tepsi	1
24	Sim nemekdân	1
25	Sim piştov, çift	2
26	Sûzenî seccâde	1
27	Beyaz atlas üstlük kürk kabı	2
28	Abâyî	2
29	Sâkizî yasdık ve ma'kad takım	2
30	Cedid kalîçe seccâde	1
31	Kanârye saati	1
32	Sof kablı kakum serhaddî	1
33	Şal kablu pâçe-i siyah-ı dîlkü-i binîş	1
34	Yeşil çuka kablu semur kuyruğı binîş	1
35	Mor çuka kablu çilkafa binîş	1
36	Çuka ve sade ve sof sukendikab	3
37	Elvân çuka donluk	4

38	Siyah dîlkü nâfe (Sağlam)	1, sukendi 1
39	Semur dâne	8
40	Selânîkî yasdık ve ma'kad ve nehâlî takım	1
41	Sim poşî	1
41	Sepet Sandık	1
42	Çuka donluk	3
43	Sâkizî hatâyî	6
44	Çiçekli ...	1
45	Hatâyî (kumaş), top	1
46	Kadife (kumaş),top	1
47	Atlas donluk	10
48	Hindî çiçekli zerli ve sade	12
49	Çitârî ve gezî	7
50	Alaca şam	1
51	Çiçekli şal	3
52	Mendil	6
53	Şalî , top	1
54	Destâr	5, defa 3
55	Elvân çâr şal	4
56	Çiftli ve çiçekli şal	10
57	Zerdî ve sade ve çiçekli donluk	66
58	Gezî ve sarı ve kutnî	33
59	Burûç	2
60	Şal parçe	2
61	Sepet sandıkta	
62	Mercanlı sırma raht ma 'a başlık	1
63	Beyaz sim çapkun rahtı	1
64	Yaldızlı sim çapkun rahtı	2
65	Sim çapkun ve katırî?	2, esb 2
66	Divân rahtı takım	2
67	Piştahta saati	1
68	Tahta Sandukta	
69	Yaldızlı simkaralı mezlelu? kesmesi	1
70	Yaldızlı sim karalı zibâ kesme	3
71	Sim yaldızlı kebir raht ma'a başlık ve döşeme ve rişme ve sim rikâb ve kareli çuka kesme ve sim kaplama eğer	1
72	def'a sim karalı kesme	1
73	Sim rikâb-ı esb, çift	10
74	Yaldızlı sim kebir kemer raht ma'a başlık, rişme ε	5, rişme ε

75	Yaldızlı sim çapkun rahtı ma'a başlık	5
76	Yaldızlı sim çapkun sırlu raht ma'a başlık ve gaddâre ve debûs	1
77	Simli ğaddâre	8
78	Debûz	1
79	Yedek pûşîde	6
80	Çuka gömlek	2
81	Eğer pûşîdesi	3
82	Üstüfe Kesme	2
83	Tapkur	3
84	Sim karalı eğer	10
85	Sakızkâri kesme	3
86	Mızrâk	2
87	Sade piştov, çift	1
88	Som ve etus? kundaklı tüfek	19
89	Sade tüfek	2
99	Simli eğer	2
100	Yaldızlı sim	1
101	Ma'a saksonya sürâhî	1
102	Yular	6, topak 1
103	Yuma olur bohça	1
104	Billürmisil bardak	9
105	Saksuniyye pardak	5, ayak 3
106	Billur tabâk ve kâse	2
107	Beçkârî tabak	3
108	Dâvend sandık	1
109	Saksûniyye sahân ma 'a tabak	8, tas 1
100	Tabak	1
101	Beyaz yük sandık	1
102	Saksûniyye kâse ma 'a tabak	6
103	Çay ibriği	3
104	Kebir âyniye	1
105	Ticari eğeri	3
106	Takımı	1
107	Kütüb ve resâil olur tahta sanduk	1
108	Fağfur olur tahta sanduk	1
109	Sim çapkun rahtı ma'a başlık	1
110	Sim rikâb çift	1
111	Sim kemer raht ma'a başlık ve rişme	2
112	Sırma işleme atlas kesme	1
113	Sırma işleme çuka kesme	3
114 İşleme hâre kesme	2

115	Üstüfe kesme	3
116	Köhne sırmalı çuşe	2
117	Tombak saçak ma'a kapak	10
118	Leğen ma'a kapak	
119	Tas ma'a kapak	2
120	Mertibâni	11
121	Fağfur	13
122	Nuhas fenâr	3
123	Hamâs kavanoz	27
124	Fağfur kavanoz	2
125	Saksuniyye çiçek sepet	16
126	Yeşim imameli ...	2
127	Sade beyze	4
128	Simli eğer	2
129	İhrâm	2
130	Buhûr Şal	3
131	İşleme havi	4
132	Ürbe (bez)	2
133	Üstüfe sofa	2
134	İşleme taam makramesi	2
135	Sakızî cedid seccâde	1
136	Altun nargile ma'a şişe ve mârpuç	1
137	Taşlıca altun nargile ma'a şişe ve mârpuç	1
138	Sim yaldızlı sim nargile ve saksuniyye şişe ve mârpuç	1
139	Sim devât	1
140	Sim rikâb çift	5
141	Mercanlı rikâb çift	1
142	Yaldızlı sim kemer raht ma'a başlık ve reşme ve ğaddare	4, mercanlı 1
143	Debûs	1
144	Yaldızlı sim çapkun raht ma'a ğaddare	1
145	Yaldızlı sim karalı deşta(r) Kesme	3, mercanlı 1
146	Yaldızlı sim karalı çuka kesme	1
147	Kürk odasında	
148	Çalar şebihe saati	1
149	Yeşil çuka kaplu elmâ serhaddî	1
150	Yeşil çuka kaplu elma serhaddî	1
151	Yeşil çuka kablu sırf semur erkân	1
152	Gözşal kablu elma cübbe	1
153	Leylâkî şal kablu nâfe semur binîş	1
154	Gezî şal kablu paça-i vaşak binîş	1

155	Gezî kaplı fersâf biniş	1
156	Gezî çuka kablu paça-i vaşak serhaddî	1
157	Sarı gezî kablu fersaf biniş	1
158	Kömüşî gezî kablu sırt-ı semur cübbe	1
159	Hatâyî çuka sırt-ı semur erkân	1
160	Sâye kaput	1
161	Sim sablı sineklik	2
162	Yün mervî cübbe	1
163	Kavuk ma'a yeşil destâr	4
164	Kavuk	14
165	Çuka biniş	4
166	Çuka çakşır	1
167	Çiçekli şal	2
168	Gezî kaftan	1
169	Beldâr 'entârî	1, çitârî 1
170	Sandallı çuka biniş	4
171	Sâye kaput ma'a başlık ve kese	1
172	Rûd biniş	1
173	Yeşil çuka kablu sırt-ı semur erkân	3
174	Yeşil çuka kablu sırt-ı semur serhâddî	1
175	Rurenk sâye kaput	1
176	Sandallı çuka cübbe	7
177	Gergerdân debûs	1
178	Yüz yasdığı	4
179	Sırf semur divân kürkü	1, paça 1
180	Sof kablı sırf semur erkân	4,serhaddî 1
181	Siyah dilki çalkafa kontoş	1
182	Sof ferrâce	4
183	Şâlî ve sof kerrâke	5
184	Sandallı şâlî biniş	7, sade 1
185	Sandallı şâlî cübbe	3
186	Def'a sof kablu serhaddi	2,erkân 2
187	Kakum cübbe (2, zağâresiz 2)	4
188	Kakum biniş	1
189	Ankûrî çuka sof semur serhaddî	1
190	Yün sineklik	1
191	Şâlî parçe , top	4
192	Sof, top	1
193	İncüli altun kerrâke haricî takım	1
194	Çuka ferrâce kürk kabı	1
195	Sûzenî işleme şal seccâde	1

196	Kebir tombok saat	1
197	Bûyî	4
198	Yağlık	3
199	Aruşek koku	1
200	Anber bir miktar	
201	Rehâvî çalar tahta saat	1
202	Nuhas sini	2, vasat 1
203	Abdest leğeni	1
204	Peşî	3
205	Tebâluka seccâde	3
206	Çuka sağır seccâde	1
207	Kaliçe seccâde	1
208	Leğen ma'a ibrik	4
209	Pirinç şamdan	2
210	Sırma mum sofrası	2
211	Ocak güğümü	1
212	Sağır güğüm	1
213	Hilâlî gömlek ma'a don	1
214	Zibûn	1
215	Hatâyî boğçe (bohça)	1
216	Zûzenî işleme terlik berber leğeni ma'a makrame	1
217	Şal ... işleme berber leğeni ma'a makrame	1
218	Tombak sini ma'a tas	1
219	İncüli silah	1
220	Uştura	2
221	Mikras (makas)	1
222	Taş	1
223	Hatâyî boğça	1
224	Sâye kerrâke yağmurluk	2
225	Başlık	2
226	Kese	2
227	Sâye kaput ma'a başlık	1
228	Bağârures?	1
229	Sim çukalı fener?	1
230	Kaşık	2
231	Bağarıkdan?	1
232	Mikras (makas)	1
232	Sırmalı cüzdân	1
232	Terse mervehe	1
233	Nehur şal	1
234	İşleme hatâyî	3
235	Tabla makremesi	2

236	Mardinî fute	1
237	Kehriba ve yeşim işlemeli taşlıca geçme	4
238	Sade gama	4
239	Kebir kaf kehriba işlemeli yaşmak çit	10, kirâs? 4
240	Yeşim ve lacivert işlemeli taşlıca kirpâs ve yaşmak Çit	5
241	Kehribar işlemeli sarmalı Çit	4
242	Mücevher kutusu	1
243	Def'a kehriba imameli kirâs çit	5
244	Sim sirâci ma'a simleme zarf	1
245	Taşlama altun zarlı gergerdân tas	1
246	Sim kapaklı yeşim keşkül?	1
247	Altun kakma tombak tas	1
248	Bir raf	1
249	Kebir fağfur kavanoz ma'a kapak	1
250	İhrâm	2
D	Müteveffâ-yı müşârileyhin kürek ağaları yedlerinde mevcûd bulunub ba'de't-tahrîrû'l-ecelü'l-isti 'mâl ber-vech-i emânetine mahallerinde takrîr kılınân eşyâları, Kahveci başı yedine mevcûd bulunan	
1	Mücevheriye zarf	2
2	Minâhî Altun zarf	2
3	Sim kahve ibriği	1
4	Sim askı	2
5	İşleme şâhî şâl kahve makramesi	2
6	İşleme gezi şâl kahve makramesi	2
7	İşleme hâre kahve makremesi	5
8	Sâkızî fute	60
9	Beyaz hâre kahve makramesi	10
10	Nühâs sağır ve kebir kahve ibriği	29
11	Tas	1
12	Sim Süzgi (süzgeç)	1
13	Nühâs sini	6
14	Hatâyî kahve pûşidesi	5
15	Tombak zarf ma'a kapak	59
16	Sim zarf	1
17	Nuhas askı	2
18	Mangal	1
19	Meşin çeke	1
20	Macuncu yedinde mevcud bulunan; Sim mücevher hafe ma'a kaşık 3	3
21	Tombak ma'a kaşık	15

22	Buhurdancı yedinde bulunan; Sim güllâbdân ma'a buhûrdân	3
23	Mücevher sim güllâbdan ma'a buhûrdân	2
24	Tosbak güllâbdan ma'a buhûrdân	2
25	Yeşil işleme güllâbdân makramesi	4
26	Def'a güllâb makramesi	10
27	Kalibrân İşleme güllâb makramesi	16
28	Büyî	70
29	Şem'dancı yedinde olan; Vasat sim şam'dân	1
30	Vasat sim sağır şam'dân	1
31	Sim karalı sofrâ	1, sağır 2
32	Sofracı yedinde mevcud bulunan; Yıldızlı sini	1, sağır 1
33	Sim ...iskemle?	1
34	Sim nemekdân	2
35	Mercânî yeni dünya som kaşık	8, iblik 2
36	Fağfur tabak	2
37	Pirinç testi	1, nühas 1
38	Pirinç Şam'dan	11
39	Hatâyî sini ve iskemle ve şiltesi	4
40	Nühâs sini	2
41	Legen ibrik	1
42	Sahan tablası	1
43	İbrikdâr yedinde mevcud bulunan; sim legen ma'a ibrik	4
44	Yıldızlı nühas legen ma'a ibrik	1
45	Yıldızlı abdest legeni	1
46	Nühâs legen ma'a ibrik	1
47	Gügüm	1
48	Legen-i çomeşuy	1
49	Sim legen ma'a ibrik	1
50	Tombak legen ma'a ibrik	1
51	Makrameci yedinde bulunan; İşleme hatâyî	17
52	Beyaz Mardinî Fute	2
53	Kırmızı ve beyaz sâkızî fute	3
54	Yün işleme hatâyî	8
55	Sade hatâyî	68
56	Tombak küllâbdan ma'a buhûrdân	1
57	Som sakal tarağı ma'a som işleme alât	1
58	Nühâs abdest legeni	1
59	Legen ibrik	1
60	Gügüm	1

61	Peşkirci yedinde mevcut bulunan; Hatâyî sofra	3
62	Sâkızî peşkir	3
63	Fûte	4
64	Dülbend İşleme taam makremesi	12
65	Def'a taam makremesi	20
66	Defâ makreme	22
67	Yağ yemenisi	21
68	Leylî peşkir	8
69	Çit sofra	7
70	Legen ma'a ibrik	1
71	Güğüm	1
72	Seccâdeci yedinde mevcut bulunan; Sûzenî işleme şâl seccâde	2, hâre 1
73	Telbuka?seccâde	6
74	Telbuka? Sof seccâde	3
75	Sof çuka Seccâde	3
76	Çâmeşûci yedinde mevcut bulunan; hatâyî	12
77	Silecek	8
78	Gömlek	2
79	Sâmî peştemâl	2
80	Hamâm tası	2
81	Boğça	1
82	İhrâmcı yedinde olan; İhrâm	7
83	Kilerci yedine mevcut bulunan; Sim sini	1
84	Mercanlı ... kaşığı	7
85	Somkaşığı	3
96	Fağfûr tabak	1
97	Hatâyî sini ve puşidesi	2
98	Yaldızlı nühas sini	3
99	Billur bardak	11, sade 51
100	Sağır fağfûr tabak	125
101	Fağfûr kâse	15
102	Sağır fağfûr kâse	85
103	Nühas sini	2
104	Nühâs tabak	15
105	Tabak	11
106	Güğüm	1
107	Birûn tası	3
108	Maşraba	8
109	Nühas manğal	1
110	Sağır külçe? tabağı	300

111	Duhânî yedinde olan; kebir ... kehribâ imameli yeşimî çubuk	4
112	Kehriba imameli kirâs çubuk	7
113	Sim dühân tablası	19
114	Mataracı başı yedinde; Sırmalı keçe	4
115	Sirrâc başı yedinde olan; sim hanguz deşti ma'a başlık	2
116	Sim karalı çuka haşe	1
117	Yeşil işleme haşe	1
118	Tombak dekân ?çift	2
119	Simli eğer	2
120	Boyacı çanağı işleme haşe	1
121	Sırmasulu mum haşe	2
122	Bâb kebirân rus?	4
E	Müteveffâ-yı müşârileyhin yerebatan ahurunda mevcut bulunub ıstabl âmireye teslim olunan esbân ve bârgirânı	
1	Kır esb, rûs	17
2	Dorî esb, rûs	10
3	Al esb, rûs	3
4	Kızıl kır esb, re's	1
5	Akçekal kula esb, re's	1
6	Kır tay, re's (sirâcî başı temdidir)	1
7	Al esb, re's (dündârî temdidir)	1
8	Al mısırî esb, re's	1
9	Dorî mısırî, rûs	2
10	Kır mısırî, re's	1
11	Zülf-i siyâh mısırî, re's	1
12	İşhâ mısırî, rûs	3
13	Erhem? Mısırî, re's	1
14	İhraç mısırî, re's	1
15	Kır bârgir, rûs	5
16	İşhâ bârgir, re's (hazinedârî temdidir.)	1
17	Dorî bârgir, re's (mirahurî temdidir.)	1
18	İşhâ bârgir, re's	1
19	Yağız bârgir, re's	1
20	Cebel bârgir, re's	1
21	Al bârgir, re's	1
22	Kır kollu, re's	1
F	Müteveffâ-yı müşârileyhin muhalledâtı derûnunda zuhûr iden zimem temessükâtı muciblerince ba'zı kesânda olan zimemâtı	

1	Ser boştâniyân-ı hassa Ali Ağâ ve bâ temessük kuruş, 4 gurru M. 1194; 90722+ def'a 02500=93222	
2	Kirkor Daveş? Zimmetlerinde bâ temessük fi gurru M. 1193, kuruş 10000.	
3	Pedros ve Üsteka? Zimmetlerinde bâ temessük fi gurru-i M. 1193, kuruş 50000	
4	Rozoğlu Verâmâdî? Zimmetlerinde bâ temessük fi gurru-i M. 1195.	
5	Kaftan Ağası Hasan Ağada ber-vech-i emâne bâ defter, kuruş 25000	
6	Yekün kuruş 318222	
G	Müteveffâ-yı müşâriylehin hânesinde mevcûd bulunan eşyası	
1	Saksoniyekârî sahân ma'a kapak ve kutu	22
2	Cezâyir kalıçesi	3
3	Kadife, top	top 3
4	Âlâ destâr	4
5	Âlâ yeldân 20, sade 10, çiçekli 10	30
6	Tabak	5
7	Muhtâr? hatâyî ve gezî	5
8	Âlâ fûte	13
9	Fitilli ... yasdık	39
10	Sof donluk	5
11	Şalî, top	4
12	Sim sincap tulum	2
13	Üstüvâ donluk, 2, desâ? 1, âlâ 10	13
14	Şîlâ hatâ-yi donluk	6
15	Sim nemekdân	1
16	Atlas donluk	3
17	Sakızî hatâyî donluk	2
18	Çuka kalubdan semur kontoş	3
19	Paça semur kontoş	1
20	Sırt semur erkân	1
21	İhrâm	20
22 kontoş	2
23	Sırf semur serhaddî	1
24	Siyah dilkü paçası kontoş	1
25	Kontoş nâfe	2
26	Serhaddî sincap	1
27	Çekmece saati	4
28	Bakır üstüne minâ kakma sepet ma'a kapalı sandık	1

29	Saksoniyekârî üstuveç sandık	1
30	Saksoniyekârî billur bardak ve kâse ve ibrik olur Sandık	1
31	Karalı kesme	6
32	Üstüfe kesme	1
33	... Saat	1
34	Nepalunkârî şal	1
35	Acem tomarı	5
36	Cezâyirkârî kuşak	2
37	Telbuka sof seccâde	2
38	Beçkârî sofra	2
39	Peşkir	3
40	Telbuka mihrablı seccâde	3
41	Kebir ve sağır tüfenk	36
42	Simli piştov ma'a silahlık	3
43	Altun tutmalı kılıç, kabza/adet	3
44	Simli kılıç, kabza	3
45	Cezâyirkârî Nâle	
46	Mercanlı piştov, çift, sade 3, sim 2	5
47	Firengi piştov, çift	2
48	Kaftan	10
49	Sim testi	1
50	Altun zarf	10
51	Altun nokreki?	1
52	Saksoniye fincan	15
53	Saksoniye çay birigi	4
54	Eski maden fincan	4
55	Minakârî çay ibirigi	1
56	Sim zarf	15
57	Itrdân	1
58	Saksoniyekârî fincân	10
57	Mînakârî zarf	10
58	Saksonya kârî fincân	10
59	Minakârî zarf	10
60	Eski maden fincan	8
61	Minakârî fincân	10
62	Sim karalı sofra	1
63	Sim Şamdân	3
64	Sim mikrâsı	1
65	Sim buhûrdân ma 'a güllâbdân	2
66	Tombak şam'dân	3
67	Sim mumluk	1
68	Sim legen ma'a ibrik	1
69	Sim narçil (tespîh)	1

70	Minâkârî leğen ma'a ibrik	1
71	Tombak askı	1
72	Roğani kalkân	1
73	Palaska	2,vezne 2
74	Gayret kuşağı	2
74	Simli sehpa	1
75	Simli rikâb	4
76	Narçil	2
77	Sırma kesme	4
78	Simli ğaddâre	4
79	Yaldızlı sim kemerahıt ma'a rişme	7
80	Yaldızlı midillü rahtı ve eger ve debus ve gaddâre ve rikâb	1
81	Simli yeşim raht	1
82	Dutlu çiçekli şal	15
83	İşleme testi püşidesi	27
84	İşleme berber peşkiri	8
85	Makreme	8
86	Kablan poştı	3
87	Tombak rikâb	4
88	Simli eğer	3
89	Saksonya ... sandık	2
90	Tosbâ sürâhî	1
91	...?	4
92	Mızrâk	1
93	Pertusûz	1
94	Mücevher Aba?	1
95	Taşlı yeşim imameli kiraz çubuk	6
96	Kehribâ imâmeli yeşimî çubuk	5